

Cumhuriyetimiz 75 Yaşında

**Türkiye Diyanet Vakfı
Kadın Kolları'ndan Panel**

ATATÜRK ve DİN

ÜÇ AYLAR

Büyük Türk Âlimi

BÎRÛNÎ

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

HABER BÜLTENİ

EKİM - ARALIK '98

SAYI : 60

SAHİBİ

Türkiye Diyanet Vakfı Adına
Mehmet KERVANCI
Genel Müdür

Yayın Koordinatörü

Süreyya BALKIŞ
Genel Müdür Yardımcısı

Yazı İşleri Müdürü

Yusuf ERDOĞDU
Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler
Müdürü

Yayına Hazırlayan

Mehmet Şükrü EROĞLU
Yüksel SEZGİN

Grafik & Mizanpaj

Hasan ÇALIŞKAN

Dağıtım Sorumlusu

Fehmi YILMAZ

Adres

Dr. Mediha Eldem Sokak No: 72/B
06640 Kocatepe - ANKARA
Tel : 417 12 35 • Fax : 417 12 45

Baskı

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
YAYIN MATBAACILIK ve TİCARET İŞLETMESİ
Bayındır Sokak No: 55 • Kızılay - ANKARA
Tel: 425 27 75 • Fax : 417 00 09

Renk Ayrımı

ÇÖZÜM • 425 51 05 • ANKARA

İÇİNDEKİLER

Başyazı 1

13. Camiler Haftası 2

Cumhuriyetimiz 75 Yaşında 6

Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları'ndan

PANEL

Cumhuriyetin 75. Yılında "ATATÜRK ve DİN" 10

ÜÇ AYLAR 18

ROMANYA - Mecidiye Kemal Atatürk İlahiyat ve

Pedagoji Lisesi 19

MAKALE

Pozitivizm - Emin Arık 22

Türkiye Hafızlık Yarışması Konya'da Yapıldı 24

Büyük Türk Âlimi Bîrûnî 25

Şube Faaliyetleri 27

Kitap-hane 31

DERKENAR

Hüseyin Cahit Yalçın ve Bir Hatıra

Mehmet Erdoğan 32

Başyazı

Mehmet Kervancı • Genel Müdür

Millet deyince hemen, inanç, tarih, dil, gelenek, kültür, ideal ve vatan birliği olan insan toplulukları aklımıza gelir. Milleti meydana getiren fertler, ait oldukları milletin değerlerine de ortak olurlar. Kısaca söylemek gerekirse milleti meydana getiren fertler; tasada ve kıvançta birlikte olan insanlardır.

Milleti meydana getiren fertlerin tasada ve kıvançta birlikte olabilmeleri için, onlara millet olma özelliği veren değerlere de sahip olmaları gerekir. Onun içindir ki her milleti ayakta tutan değerler vardır. Mensubu bulunmakla iftihar ettiğimiz Türk milletin değerleri ise pek çok milletle kıyaslanamayacak kadar çoktur. Dinî ve millî bayramlarımız da sevinçlerimizi paylaştığımız günlerdir. Bu günlerimizi, milletçe el ele, gönül gönüle büyük bir coşkuyla kutlar, daha sıkı bir şekilde birbirimize kenetleniriz.

Fertleri birbirine kenetlenmiş milletler, dostlarına güven verirken, düşmanlarının da onlara kem gözle bakmalarına mani olurlar. Birbiriyle kenetlenemeyen milletler ise her platformda itilmeye ve horlanmaya mahkûmdurlar. Âkif'in "Girmeden bir millete tefrika, düşman giremez; Toplu vurdukça kalpler, onu top sindiremez" mısraları, bu durumu pek güzel açıklamaktadır.

75 . yılını bütün milletçe coşkuyla kutlamakta olduğumuz "Cumhuriyetimiz" de, bizi bize bağlayan en önemli değerlerimizdendir. 75 yıl önce kadın-erkek, çocuk-ihthiyar demeden kanlarımızı, canlarımızı, mallarımızı vererek kurduğumuz Cumhuriyeti kutlarken; yine el ele, gönül gönüle büyük bir coşku yaşadık. Bu coşkuyu yaşarken, bizi bize vurdurmak isteyen mihrakların provakasyonlarını milletçe boşa çıkar-mamız da bizlere ayrı bir saadet kaynağı olmuştur.

Cumhuriyeti kutlarken bu büyük coşkunun getirdiği enerjiyle bir muhasebe ve murakabenin de içinde olmalıyız. Bu fert fert ama milletçe bize düşen bir görevdir; verdiğimiz binlerce şehitler hatırına, bütün varını feda eden insanlarımız hatırına bir görevdir. Her kutla-

manın ardından geçen bir yılda vatan için, din için, millet için, insanlık için en azından kendisi için ne yaptığını sorgulaması insanımızı daha bir şuurla birbirine yaklaştıracak ve sun'î gündemlerle bizleri bölmeye çalışanlara fırsat vermeyecektir.

Bu birlik ve beraberliğimizi korumamız ve ilelebet sürdürebilmemiz, değerlerimizi korumamız ve milletçe onlara sahip çıkmamızla mümkün olacaktır. Değerlerimize sahip çıkarken o değeri belli bir kesime veya belli bir zümreye mâl etmek, milletimizin birliğine vurulan en büyük darbedir. Çünkü pek çok şeyin aksine dinî ve millî değerler paylaşıldıkça, toplumun bütününe yayıldıkça ziyadeleşir, belli sınırlara hapsedildikçe azalır. Hatta bazen öyle olur ki, uğruna can verdiğiniz değerler, gaflet veya hiyanet içinde olan bahtsız insanların eliyle sizlerin ayrılığına vesile yapılabilir.

...

Yine bizlerin birliğine ve dirliğine, insanlarımızın manevî olarak yücelmesine vesile olacak, Peygamberimizin övgüyle bahsettiği "Üç Aylar"ın içinde bulunuyoruz. Ramazan'ın akabinde Ramazan Bayramı'nda yeni bir şevkle kucaklaşacağız.

...

Yine 24 Kasım'ın "Öğretmenler Günü" olması sebebiyle, ülkemiz insanını nakış nakış işleyen, fedakâr öğretmenlerimizi kutluyor, yılın her günü gönlümüzde olan; sabır ve sevgileriyle "Gül Yetiştiren" bu güzel insanlarımıza esenlikler diliyorum.

Saygılarımla.

13. Câmiler

*"Allah'ın mescitlerini
ancak Allaha ve ahiret gününe
imân eden, namazı dosdoğru
kılan, zekatı veren ve Allah'tan
başkasından korkmayan
kimseler imar eder."*

(Tevbe 18)

Diyanet İşleri
Başkanlığı tarafından
her yıl Ekim ayının ilk
haftasında çeşitli
etkinliklerle
kutlanan

Camiler Haftası'nın

13. sü

Kocatepe Camii
Konferans Salonu'nda
düzenlenen
bir törenle icra edildi.

Törene

Devlet Bakanı

Hüsamettin Özkan,

Fazilet Partisi Genel

Başkan Yardımcıları

Cemil Çiçek ile

Ali Coşkun,

DYP Milletvekili

Nevzat Ercan,

Keçiören Belediye

Başkanı **Turgut Altınok,**

Diyanet İşleri

Eski Başkanı

Lütfi Doğan ve

kalabalık bir topluluk

iştirak etti.

Tören Kur'an-ı Kerim okunması ve İstiklâl Marşı'nın topluca söylenmesiyle başladı. Tören münasebetiyle bir konuşma yapan Diyanet İşleri Başkanı ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütavelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1986'dan beri her yıl Ekim ayının ilk haftasını "**Camiler Haftası**" olarak ilân ettiğini ve bugüne

kadar haftanın bu manada kutlanmasına öncülük yaptığını söyledi. Bu faaliyetin, gelecek nesiller ve milletimiz açısından ulvî fikirler ve mesajlarla yüklü olduğunu ifade eden Mehmet Nuri Yılmaz Hafta boyunca camilerimizin icra ettiği dinî ve sosyal içerikli fonksiyonların milletimize anlatılacağını ve bu suretle toplumumuzun bilimsel manada camilerimizin rolü hakkında aydınlatılacağını söyledi.

Mehmet
Nuri
YILMAZ
Diyanet
İşleri
Başkanı

Caminin kısaca tanımını yapan Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, "*cami kelime olarak Arapça kökenli olup, birleştiren, toplayan, bir araya getiren anlamına gelmektedir. Başlangıçta ibadet yerlerine secde edilen yer anlamındaki "Mescit" adı da verilmişken sonra taşımış olduğu mâna itibarıyla "Cami" tabiri de kullanılagelmıştır. Buna göre cami, müslümanların topluca ibadet ettikleri, dinlerini öğrendikleri ve kaynaştıkları mekanın adı olmuştur.*" dedi.

Haftası

İslâm Dini'nin insanlara kardeşlik ve dayanışmayı emrettiğini hatırlatan Mehmet Nuri Yılmaz "İslam Dini, müslümanlara ve esasen de tüm insanlığa ictimâî olgunluk, yardımlaşma, dayanışma, nezaket, birlik ve beraberlik hasletleri kazandırmayı hedefler. Cami bu güzel hasletleri toplu halde daha güzel öğretir ve beyinlere nakşeder. Zira müslümanlar günde birkaç defa camiye toplanarak aynı ibadeti icra eder, aynı duayı okur ve aynı safta dizilirler. Bu tablo onlar arasındaki sınıf, zenginlik, fakirlik, makam, mevki ve şöhret farklılıklarını ortadan kaldırır." dedi.

Yeryüzünün her yerinde namaz kılınır gerekçesiyle cami ve fonksiyonundan sarfınazar edilmesinin Kur'anla çeliştiğini belirten Yılmaz, bu durumun toplumun sosyal psikolojisini de tahrip edeceğini söyledi. Bunu da insanların toplu yaşama vasıflarına bağlayan Mehmet Nuri Yılmaz, "İnsanlarda toplu yaşama ve ictimâî vasıflar fıtraten vardır. Bu özellik canlı olan hayvan gruplarında bile mevcuttur. Cenâb-ı Hak Kur'an'da şöyle buyurmaktadır: (Enâm 38) "Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi ümmetlerdir."

Ayet şunu anlatıyor: Bütün yaratıklar sizin gibi bir nizam altına alınmış, hepsi sizin gibi birbirine değişik şekillerde bir benzerlik ve yakınlık taşırlar; hepsi sizin gibi toplanır, birbirleriyle tanışır, bir araya gelir, koklaşır ve dağılırlar. Görüldüğü üzere tüm canlılarda insan toplumu gibi olmasa da, bir düzen, bir ahenk ve birliktelik ruhu mevcuttur. Bu husus tüm canlı ve cansızları yaratan Allah'ın kudretinin göstergesidir. Bu meyanda, müslüman toplumunda cami ve mescit kavramının zuhuru hem Kur'ani bir emir hem de fıtrî olarak doğmuş, insan karakterine mutabık olarak icra ettiği fonksiyonlarıyla da vazgeçilmez bir İslâmî müessese olarak devam edegelmıştır." dedi.

Mehmet Nuri Yılmaz, müslümanların, kardeşlik, birlik-beraberlik ve dayanışmalarının ancak bir araya gelip, tanışma ve dertleşmeleriyle mümkün olabileceğini belirterek caminin de bu hususu gerçekleştirecek en önemli kurum olduğunu söyledi. Caminin müminleri bir potaya toplayarak aralarında çıkacak veya çıkması muhtemel bir çok olumsuzluk ve gidişatı ortadan kaldırdığına işaret eden Mehmet Nuri Yılmaz bu konuda müslümanların üzerine de görevler düştüğünü belirterek, "bu hususta müslümanların üzerine düşen en önemli

CAMİLER HAFTASI

Kelime anlamı **"toplayan bir araya getiren"** demek olan camiler, insanların Rableri önünde saf tuttıkları, rüküya varıp secde ettikleri kutsal mekanlardır. Kur'an'ın ifadesine göre: **"İnsanlar için inşa edilen ilk mabet Kabe'dir"** (Al-İmran 3/96) diğer bütün camilerin ise, Kabe'nin birer şubesi durumunda olduğu kabul edilir.

Kur'an'da geçen **"Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve Ahiret gününe iman eden, namaz kılan, zekat veren ve Allah'dan başkasından korkmayan kimseler imar eder."** (Tevbe 18) mealindeki ayet-i kerime, inananların cami yapma ve yaşatma hususundaki gayretlerine esas teşkil etmiştir.

Bu gayretin ilk örneği, Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra kendisinin de bizzat bedenlen yapımında çalıştığı Mescid-i Nebeviyye'nin inşası ile verilmiş ve günümüze kadar da o günkü hizmet aşkıyla devam edegelmiştir.

"Allah evi" diye de tanımlanan camilerin yapımı ve yaşatılmasında ibadet aşkı ve ruhu hakim olmuş; bu husus insanlarca ilahi bir buyruk olarak kabul edilmiştir.

Camiler; inanan insanların her hangi bir ayırma tabi tutulmadan, yani sınıf farkı gözetilmeden zengin-fakir, amir-memur bir araya geldikleri ve hayatın günlük koşuşturmasından, yorgunluktan arınıp manevî huzura kavuştukları, bir tarağın dişleri gibi eşit oldukları yerlerdir.

İz bırakan mimarisiyle, minaresi ve kubbesiyle bulunduğu her yerde Müslümanların yaşadığına birer şahit gibidir camiler....

Cemaatle kılınan namazıyla, birlikte dinlenen va'z ve hutbesiyle birer yaygın eğitim müessesesidir camiler.

İnsanı ferdiyetçiliğe sürükleyen modernitenin karşısında insanın sosyal bir varlık olma hürriyetini yaşatan en önemli amillerdendir camiler...

Günde beş vakit: **"Allah'ın En Büyük, Tek ve Bir; Hz. Muhammed'in O'nun Kulu ve Elçisi olduğunu; gerçek mutluluğun ve kurtuluşun Allah'a ibadetle mümkün olabileceğini"** dünyaya ilan eden ve bir nevi **"İlahi Davet"** olan ezanın meskenidir camiler...

vazife camilerin nezih vasfını, ahengi- ni muhafaza etmek ve onun saygınlı- ğını devam ettirmektir. Cenâb-ı Hak Kur'an'da (Tevbe 18) şöyle buyur- maktadır: "Allahın mescitlerini an- cak Allaha ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, ze- katı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder." dedi.

Camilerin nezih rolünü sürdür- mesinde Diyanet İşleri Başkanlığı mensuplarına çok önemli görevler düştüğünü ifade eden Mehmet Nu- ri Yılmaz, "İslâmiyetin ilk yılından bugüne kadar camiye gelen mü'min- lerin niyet ve arzusu bellidir. Onlar camide kendilerini yaratan Allaha ibadet eder, dinlerini öğrenmeye çalışı- rlar, dünya ve ahiret mutluluğunu ararlar. Günümüzde ve gelecekte bu misyon devam ettirilmeli, müslüman- ların camiden faydalanarak, mutlu bir halde evlerine dönmeleri sağlan- malıdır. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de: (Maide 2) "İyilik ve takva üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerinde yardımlaşmayın" buyur- muştur. Camilerimiz her zaman oldu- ğu gibi günümüzde de, bu ayetin ge- tirdiği şuurun tatbik edilmesine büyük katkı sağlamaktadır. Mahallesinde, köyünde, kasabasında, ülkemizin ve dünyanın çeşitli bölgelerinde, bıçare ve muhtaç olan müminlerin ihtiyaçla- rının temininde ve çeşitli yerlere yeni camiler yapılmasında önemli görevler ifa etmektedir. Günümüz açısından hayat şartlarında bunalımlara ve strese girerek kendisiyle savaşır hale gelen insanların, camiye yönelmele- riyle ruhlarının sukunet bulması, gö- nülllerinin ferahlaması caminin eda ettiği görev açısından çok manidardır.

Cenâb-ı Hak Kur'an'da: (Rab 28) "İyi bilinki, ancak Allahı anmakla kalpler yatıştır, huzura kavuşur." buyurmaktadır. Bence bu hususlar de- ruhte ettiği görevlerin başında gel-

mektedir. Çünkü peygamberlerin ve ilâhî buyrukların gönderilmesindeki asıl amaç, insanın eğitilmesi, hakka- niyet ölçüleri içinde mutlu olarak ya- şamasını temin etmektir." dedi.

Mehmet Nuri Yılmaz geçmiş yıl- larda olduğu gibi, bu yıl da hafta boyunca; vaizler ve hatipler tara- fından cami ve onun, dinî hayatı- mıza, kültürümüze cemiyetimize birlik beraberliğimize çevrenin ko- runmasına toplum ve yurt temizli- ğine yaptığı katkıların anlatılacağı- nı söyledi. Özellikle de "İslâmda Temizlik", "Camilerin İç ve Dış Temizliği ve Güzelliği", "Camile- rin Tarihi Gelişimi ve İctimai Fonksiyonu", "Cami ve Kütüphane", "Cami ve Medrese" gibi ko- nulara konferans, panel, yarışma ve seminerler tertip edileceğine işa-

ret eden Mehmet Nuri Yılmaz, haf- ta münasebetiyle çevredeki hasta, muhtaç kişi ve ailelerin araştırılacağı- nı ve bu kişilere yardımcı olun- maya çalışılacağını da söyledi.

Hafta münasebetiyle bütün cami- lerde, tüm müstemilatı da elden ge- çirilerek genel bir temizlik yapılacağı- nı ve çevresi bozuk olan camile- rin çevresinin düzenlenerek, uy- gunsa çimlenmesinin yapılacağını söyleyen Mehmet Nuri Yılmaz konu- şmasının sonunda, "Camiler Haf- tası dolayısıyla halkımızın, camilerin hayatımızdaki yerini ve önemini daha yakından kavrayacağını ümit ediyor, haftanın hedefine ulaşmasını Cenâb-ı Hak'tan diliyor, hafta içinde camilerin bakım ve temizliği konusunda görev alacak vatandaşlarımıza peşinen te- şekkürlerimi sunuyorum" dedi.

Hüsamettin ÖZKAN • Devlet Bakanı

Devlet Bakanı Hüsamettin Özkan da dinimizde özel bir yere sahip olan cami ve mescitlerin namaz ibadetinin yerine getirildiği müba- rek mekanlar olduğunu belirterek konuşmasına başladı.

Cami ve mescitlerin ibadet yeri olmakla birlikte; iyileştirmek, bir- leştirmek, sevmek, sevdirmek, iler-

letmek ve yükseltmek gibi insanî ve ahlâkî erdemlerin topluma öğre- tildiği, elem ve sevinçlerin paylaşıldığı yerler olduğunu belirten Dev- let Bakanı Hüsamettin Özkan, "öte yandan, cami ve mescitler; toplumsal dayanışmanın özünü teşkil eden "bir- lik" bilincinin pekiştirilmesi, ulusal birlik ve beraberliğin sağlanması, ina-

nanlar arasındaki dargınlık ve kırılganlıkların giderilmesi ve insanların huzur ve sükuna kavuşturulması açısından önemli görevler üstlenen sosyal kurumlardır.” dedi.

Ulusal bilinçlendirme ve aydınlatma çabalarında camilerin önemli rol üstlendiğini ifade eden Hüsamettin Özkan, “bildiğiniz gibi, bu yıl Cumhuriyetimizin 75. Yıldönümünü kutluyoruz. Bu vesileyle, Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde başlatılan ve ulusumuzun topyekün başarıya ulaşmasını sağlayan ulusal bilinçlendirme ve aydınlatma çabalarında camilerimizin büyük katkısı olduğunu belirtmek gerekmektedir.” dedi.

Cami ve mescitlerin bir yandan, dinî ve sosyal fonksiyonları üstlenirken; öte yandan, zamanla çeşitli sanat dallarının ve bu arada mimarimizin önemli bir parçası haline geldiğine işaret eden Devlet Bakanı Hüsamettin Özkan; geçmiş ile bugün ve gelecek arasında köprü oluşturan bu eşsiz kültür mirasına sahip çıkmanın, herkesin üzerine düşen tarihsel ve ulusal bir görev olduğunu söyledi.

Cami ve mescitlerimize yönelik sorunların ortadan kaldırılması ve bu kutsal mekanlarda halkımıza daha etkin hizmet verilmesi amacıyla, Diyanet İşleri Başkanlığınca yapılan çalışmaları ve alınan önlemleri memnuniyetle karşıladığını belirten Hüsamettin Özkan “Ezanların usulüne uygun olarak okunması; Merkezi vaaz sistemiyle dini bilgi ve nasihatların daha geniş kitlelere ulaştırılması; cami ve mescitlerin ihtiyaç duyulan yerlerde, belli bir plân dahilinde yapılması; camilerimizde halkı-

mızı aydınlatacak liyakatli din görevlilerinin yetiştirilmesi ve halkımızın yazılı ve görüntülü yayınlarla bilgilendirilmesi yönünde yapılan çalışmalar ve düzenlemeler bu önlemlerden bazılarıdır.” dedi.

İslamiyet’in, Allah’ın buyruklarını kayıtsız şartsız yerine getirmek ve Allah’ın yaratıklarına şefkatli davranmak olduğunu söyleyen Hüsamettin Özkan, “İslâm’da ayırma yer olmadığı, bütün bireylerin birbirlerinin kardeşi olduğu gerçeğinin; camilerimizdeki imamlarımız, hatiplerimiz, vaizlerimiz ve müftülerimiz tarafından halkımıza öğretilmesi bize memnunluk vermektedir.” dedi.

Devlet Bakanı Hüsamettin Özkan, konuşmasının sonunda halkın hem dinî açıdan aydınlatılması, hem de sosyal ve kültürel anlamda büyük önem taşıyan cami ve mescitlerimizin, bütün müslümanların kutsal mekanı olarak ebediyete kadar süreceğini ifade ederek, 13’üncüsü kutlanan “**Camiler Haftası**”nın başarılı geçmesi dileğinde bulundu.

Tören konuşmalarını müteakip Diyanet İşleri Başkanlığı’nda çalışan ve başarılı çalışmalar gerçekleştiren görevlilere plaket verildi.

Cumhuriyetimiz

Cumhuriyetimizin 75. yılı münasebetiyle, 1918 yılından sonra Cumhuriyetin ilânına kadar vuku bulan bazı olayları yeniden hatırlatarak, siz değerli okuyucularımızın hafızasını canlandırmak amacıyla Cumhuriyetin hangi şartlarda doğduğunu hatırlatmayı uygun bulduk.

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi sonucu ile itilaf devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nu yok etmek üzere Anadolu'yu da işgal etmeye başlamaları Türk Milleti'ni var olma ya da yok olma süreciyle karşı karşıya getirdi. Türk Milleti bu durum karşısında ya esareti kabul edecek ya da onuruna yakışır bir şekilde içinde bulunduğu ahval ve şeraitin zorluğuna aldırmaııp, hürriyeti ve istiklali için topyekün kıyama kalkacaktı.

Bu kıyama gerçekleştirmeye, ne devletin başında bulunan padişahın, ne de hükümetin gücü vardı. Daha da kötüsü bu durum karşısında millet demoralize olmuştu. Tarihin hiç bir devrinde esarete boyun eğmemiş Türk Milleti'nin her ferdi, bu vahim durum karşısında çareler arıyor, vatanın kurtulması için çaba harcıyorlardı. Bu vatanperver milleti örgütlemek ve topluca harekete geçirmek için bir öndere ihtiyaç vardı. İşte 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal, bu millete önderlik edecekti. Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğü ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamaya çalıştığı temel fikir, haki-miyetin kayıtsız şartsız millette ait olduğu müstakil bir Türk Devleti tesis etmektir.

Mustafa Kemal bu düşüncesini gerçekleştirmek için kongreler düzenlerken kongrelerde alınan kararlar doğrultusunda vatanın değişik cephelerinde de Milli Mücadele, kısmen başlatılmıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelişi ile Ankara Milli Mücadele ve bağımsızlık davasının odağı ve millet egemenliğinin de merkezi oldu.

Bu arada İstanbul'da toplanan Meclis-i Mebusan, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde kabul edilen barış

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN 75 YILI

75 Yaşında

şartlarını öngören Misâk-ı Milli'yi bir beyanname halinde ilân ve kabul etmişti. Misâk-ı Milli Beyannamesi, her şeyden önce millî ve bölünmez bir Türk ülkesinin sınırlarını çizmişti. Misâk-ı Millî ile Türk Milleti, tam bağımsızlık şuuruna ermiş ve millet olarak haklarını istemiştir.

Misâk-ı Millînin kabul edilmesiyle birlikte itilaf devletlerinin baskılarının artması sonucu Meclis-i Mebusan düşman süngüsü altında zorla kapatılmıştır. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa İstanbul Hükümetince kışkırtılan ayaklanmaları bastırıyor, düşman ilerlemesine karşı cephe oluşturuyor, diğer taraftan da Ankara'da toplanacak yeni Millet Meclisi'nin hazırlıklarını yapıyordu.

Nihayet Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mart 1920 tarihli genelgesine istinaden bütün ülkede seçimler yapılmış, hazırlıklar tamamlanarak 23 Nisan 1920 tarihinde Millet Meclisi dualarla açılmıştır. Dualarla açılan bu Meclis millet iradesine dayalı, millet temsilcilerinden oluşan bir meclisti. Bu Meclis, bir kurucular meclisi olmakla beraber, aynı zamanda İstiklâl Mücadelesini sevk ve idare eden bir meclisti.

23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile Türk Milletinin tarihinde yeni bir devre açılmış ve yeni bir Devletin temeli Ankara'da atılmıştır.

Millî iradeye bağlı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla, Anadolu'da yeşermeye başlayan millî mücadele ruhu hız kazanmış, yıpranan ve yok olmaya yüz tutmuş moraller yeniden filizlenmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti önce birliği sağlamak amacıyla, bütün imkanlarını iç ayaklanmaları bastırmakta kullanmıştır. Çünkü Meclis iç güven sağlanmadan, düzenli bir ordunun vücuda getirilmesinin mümkün olamayacağına ve düşmanla mücadeleye girilemeyeceğine inanıyordu. Bu durum karşısında

Vatana, millete hizmet edenleri daima takdir eden Atatürk, Millî Mücadele'ye destekleyen Amasya Müftüsü Abdurrahman Kamil Efendi'yle Amasya'da görüşürken (22 Kasım 1930)

iç ayaklanmaları bastırmak için büyük mücadeleler sırasında büyük kayıplar verilmiş ve nihayetinde duruma hakim olunmuştur.

Bu sırada I. Dünya Savaşı sonunda itilaf devletlerinin Osmanlı Devletiyle yaptığı Sevr Antlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu parçalanıyor, Türk Milleti de yaşama hakkından yoksun bırakılıyordu. Büyük Millet Meclisi 19 Ağustos 1920 tarihli toplantısında, Sevr Antlaşmasını kabul etmediğini ve aynı zamanda Büyük Millet Meclisi Hükümeti bu antlaşma ile kendini hiçbir surette bağlı görmediğini de ilân etti.

Sevr Barış Antlaşmasının Osmanlı Hükümeti tarafından imzalanması, Anadolu'daki Millî Mücadele hareketini hızlandırmıştı. Vatanın kurtulması için Millî Mücadele'nin başında milletçe bir direnme hareketi olarak ortaya çıkmış olan Kuvayı Millîye, daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasıyla birleştirilmiş ve I. İnönü Muharebesi sırasında da bütünüyle birlikte düzenli orduya dönüşmüştür. I. İnönü Zaferi de niza-

mî ordunun kazandığı bir zafer olmuştur. Bu zafer neticesinde Londra Konferansı imzalanmış, ancak bu konferansın bir sonuç alınmaması sebebiyle itilaf devletleri Sevr projesini uygulamak amacıyla Yunan işgal ordusunu teşvik etmişler ve Yunanlılar, Bursa'dan İnönü'ye doğru ilerlemeye başlamışlardır. Türk ordusunun inanç ve azimle verdiği mücadele neticesinde düşman İnönü'de ikinci defa perişan olmuştur.

İnönü'de iki defa yenilen Yunanlılar, ordularını güçlendirerek 10 Temmuz 1921'de iki ayrı cephe'den Türk Ordusu'nun üzerine yürüdü. Türk Ordusu henüz hazırlıklarını bitirememesine rağmen Güney Cephesinin kaldırılması, Güney ve Batı cephelerinin birleştirilmesi neticesinde daha fazla kuvvet toplama imkanı bulunmuştu, ancak tam anlamıyla toparlanamamıştı. Bu durum karşısında Türk ordusu Eskişehir'e kadar çekildi. 18 Temmuz 1921'de Batı Cephesi Karargahına gelen Mustafa Kemal Paşa ordunun ikmalinin tamamlanması amacıyla Sakarya'nın doğusuna kadar çekilmesini kararlaştırdı. Bu geri çekilme halkın maneviyatı üzerinde olumsuz bir etki yapması üzerine Büyük Millet Meclisinde ve dışarda Mustafa Kemal Paşa'nın Ordunun başına geçmesi gerekliliği yönünde kanaat

Türk Ordusu büyük zaferi kazanmış, İzmir'e giriyor. (9 Eylül 1922)

oluşturdu ve bunun akabinde 4 Ağustos 1921'de Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisi'ne verdiği bir önerge ile Meclisin haiz olduğu yetkileri de fiilen kullanma yetkisinin verilmesi kaydıyla Başkumandanlığı kabul edeceğini belirtti. 5 Ağustos 1921 tarihli kanunla da yetkilerle birlikte Mustafa Kemal Paşa Başkumandan oldu ve 12 Ağustos 1921'de Polatlı'daki cephe karargahına giderek ordunun başına geçti.

23 Ağustos'da düşman ciddi manada Türk cephesine taarruz başlattı. 100 kilometrelik cephe üzerinde 13 Eylül'e kadar gece gündüz fasılasız 22 gün devam eden bu meydan muharebesi neticesinde düşman ordusu perişan edildi. Kazanılan bu zafer dış münasebetlerimizde durumumu-

zu düzeltmeye ve itibarımızı artırmaya sebep oldu.

Kazanılan bu zafer orduya yeni bir şevk ve heyecan vermişti. Bu şevk ve heyecanla düşmana son darbeyi vurmak üzere 26 Ağustos 1922 sabahı büyük taarruz başlatıldı. Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa komutasında 5 gün süren Başkumandanlık Meydan Muharebesi, Türk ordusunun zaferiyle sonuçlanmış ve düşman mevzilerini bırakarak kuzeye kaçmaya mecbur edilmişti. Bu zafer üzerine Türk ordusu düşmanı takibe başlamış, 9 Eylül 1922'de İzmir ve 11 Eylül'de Bursa'yı düşmandan temizlemiştir.

Büyük Türk zaferi karşısında endişeye düşen ve o anda İstanbul ve Çanakkale Boğazlarını işgal altında bulunduran itilaf devletleri harbi durdurmayı ve Türklerin isteklerini yerine getirmeyi kendi menfaatlerine uygun buldular ve neticesinde 11 Ekim 1922'de Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı. Mudanya Mütarekesi sonucu, kesin barış antlaşması görüşmelerine gidildi ve

tarafsız bir ülkenin şehri olarak Lozan'da 20 Kasım 1922'de toplanan konferans, 4 Şubat'ta anlaşmazlık yüzünden kesildi, 23 Nisan 1923'de ikinci defa toplanarak 24 Temmuz 1923'te barış antlaşması imza edildi.

Mudanya mütarekesinden sonra barış

Düzenli Ordunun Kurtuluş Savaşı öncesi hazırlıkları görülüyor.

Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'da askerî fabrikada mermi yapan ninesi ve torunlarıyla fedakâr Türk kadınları.

konferansı için hazırlıklar başlayınca Osmanlı Hükümetinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti yanında konferansa katılmak arzusunda olduğunu bildirmesi, Mecliste çok sert tepkilerle karşılandı. Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Kasım 1922'de aldığı kararında, saltanata son vermekte, Osmanlı devletinin 16 Mart 1920'den itibaren son bulduğunu ve tarihteki yerini aldığını ilân etmekteydi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kuruluşundan itibaren büyük başarılarla imzasını atmış ve 1 Nisan 1923 tarihinde seçimlerin yenilenmesine karar vermişti. Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasını müteakip Türk ordusunun 1 Ekim 1923'de İstanbul'a girmesiyle Türk vatanının bütünlüğü sağlanmış ve Türk Milleti için yeni bir devir başlamıştı.

Millî Mücadele devrinin ihtiyaçlarından doğan Meclis Hükümet sisteminin işlemez duruma gelmesi ve hükümet problemlerini çözemez olması sebebiyle Cumhuriyeti ilân etmek gerekiyordu. Bunun üzerine 29 Ekim tarihinde Halk Fırkası Parti Grubu toplandı, yapılan tartışmaların sonunda Cumhuriyetin ilanı kabul edildi. Parti grubundan sonra Meclis toplanarak, hazırlanan kanun tasarısını kabul etti ve "Yaşasın Cumhuriyet" sesleri ile 29 Ekim 1923'de saat 20.30'da Cumhuriyet ilân edildi.

75 yıl önce alkışlarla "Yaşasın Cumhuriyet" nidalarıyla kurulan Cumhuriyet, bugün de aynı sevgi, coşku ve heyecanla kutlanıyor.

Ömer Sağlam

Türkiye Diyanet Vakfı
Müfettişi

(Cumhuriyetimizin 75. yılı anısına)

İZMİR'E DOĞRU

Leke düşünce burçlardaki bayrağa,
Anadolum topyekün kalktı ayağa,
Memmet Efe, Memik Oğlan, Memo Ağa,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Kimi Konya'dan geldi, kimisi Van'dan,
Kimi Sinop'tan, kimi de Ardahan'dan
Millet yollara düştü hemen her yandan,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Türk, Kürt, Çerkez kolkola yürüdü gitti,
Vatan aşkı kalpleri bürüdü gitti,
Alevilik, Sünnilik eridi gitti,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Çıktılar yola sıbyanıyla, piriyle,
Sütçü imam, Şahin Bey birbiriyle,
Hacısı, hocası ve gönül eriyle,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Hüsmen Aga asırlık mavzeri taktı,
Hürü Ana oğluna kınalar yaktı,
Doksanlık Fatma Nine söyle bir baktı,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Gelinler tasını, tarağını aldı,
Kızlar kazmasını, küreğini aldı,
Yiğitler eline yüreğini aldı,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Helen ruhu, melen ruhu diye nam yaydılar,
Gerçekte ise bir sürü palıkaryaydılar,
Ayşeler İnönü, Mehmetler Sakaryaydılar,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Günlerce oluk oluk kan taşıdı dereler,
Allah Allah sesiyle yırtıldı hançereler,
Kocatepe, Dumlupınar, bilmem kaç kereler,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Kanım ırmak olsa, ne çıkar dağ olsa etim,
Kızanlarım öksüz kalsa, balalarım yetim,
Ölür belki, ancak esir olamaz milletim,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

Bu ülkenin Hakkarisi, Muğlası gibidir,
Herkes birbirinin kemiği, kası gibidir,
Türk, Türke karşı binanın tuğlası gibidir,
Birlikte yürüdüler İzmir'e doğru.

PANEL

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

CUMHURİYETİN 75. YILINDA

Atatürk ve Din

Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları tarafından Cumhuriyetin 75. yılı münasebetiyle, "Atatürk ve Din" konusundaki yanlış anlaşılmalara son vermek, bu konuda kamuoyunu bilgilendirmek ve problemlere ışık tutmak amacıyla "Atatürk ve Din" konulu bir panel düzenlendi. Oturum başkanlığını Atatürkçü Düşünce Derneği Başkanı ve Anayasa Mahkemesi Eski Başkanı Yekta Güngör Özden'in yaptığı panele konuşmacı olarak, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd.Doç.Dr. Ahmet GÜRTAŞ, ile Gazeteci-yazar Newval Sevindi katıldılar.

AYŞE SUCU

TDV Kadın Kolları Başkanı
Ankara Müftülüğü Eğitim Uzmanı

Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Başkanı Ayşe Sucu panele geçmeden önce yaptığı konuşmada Kadın Kolları'nın kuruluşu hakkında bilgi verdi.

Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kollarının gerçekleştirmeye çalıştığı hizmetlerle, gerek insanımızın, gerekse toplumumuzun huzur ve mutluluğuna karınca kararınca katkıda bulunmaya çalıştığını ifade eden Ayşe Sucu, özellikle son yıllarda ve günümüzde, peygamberlik, mürtlik, müritlik, şeyhlik, tarikat ve benzeri dinî kavram ve kurumların olabildiğine istismar edildiği ve bunların hakikilerinden daha çok sahtelerinin ortalıkta cirit attığı bir ortamda, Kadın Kollarının misyonu, yükümlülüğü ve sorumluluklarının öneminin daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığını söyledi.

"Atatürk ve Din" konusunun, ülkemizde çok tartışılması ve istismar edilmesinden dolayı çok önemli bir konu olduğunu vurgulayan Ayşe Sucu konunun öneminin iki açıdan kaynaklandığını belirterek bu açılardan birincisinin dine karşı olanların, ikincisinin de, dinin yanında yer alanların olduğunu söyledi. Dine karşı olanların ve dini sevenlerin çok eskilerde var olduğunu belirten Ayşe Sucu, "aslında, dini sevmenin de, dine karşı olmanın da tarihi, insanlık kadar eskidir; ancak, Türkiye'de, dine karşı olanlar, Cumhuriyetimizden bu yana, genellikle Atatürk'e sığınmışlar, onun, milletin gönlündeki o müstesna yerini, gücünü, özellikle de kanunla korunmuş olmasını kendi düşünceleri doğrultusunda istismar etmişlerdir. Buna tepki olarak da, dinin yanında yer alanlardan bazıları, bu defa, Atatürk'e

karşı olmak gerektiğini zannetmişler, böylece Atatürk ve din eksenî etrafında, birbirleriyle uzlaşmaz bölünmeler ve gruplaşmalar meydana gelmiştir." dedi.

Atatürk ve din kelimelerinin birbirleriyle çatışarak değil, birbirleriyle örtüşerek yan yana gelmeye daha elverişli olduğuna inandıklarını ifade eden Sucu, "ancak, bu gerçeğin bugüne kadar, önemiyle mütenasip olarak ele alınmadığı kanaatindeyiz. Durumun böyle olmasında bir kasıt aramasak bile, mazur görülemeyecek bir ihmalin bulunduğu kanaatindeyiz." dedi.

Cumhuriyetten bu yana, toplumumuzda vuku bulan çeşitli sıkıntıların temelinde, Atatürk ve din konusundaki yanlış yönelişlerin yattığını ve bu konunun gerçekçi bir şekilde çözülmedikçe de, bu sıkıntıların bitmeyeceği ve hatta artarak devam edeceğini söyleyen Ayşe Sucu, paneli tertip etmekteki amaçlarının da, bu çözüme katkıda bulunmak olduğunu belirtti.

MEHMET NURİ YILMAZ

DIYANET İŞLERİ BAŞKANI VE TÜRKİYE
DIYANET VAKFI MÜTEVELLİ HEYETİ BAŞKANI

Son yıllarda yoğun olarak gündeme gelen, fakat yeterince açıklığa kavuşturulmadığı için çeşitli tevillere ve kişisel yorumlara maruz kalan Atatürk ve din konusunun, ilmi gerçekler açısından değerlendirilmeye tabi tutulmasının gerekli olduğunu vurgulayarak konuşmasına başlayan Diyanet İşleri Başkanı ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, milletimizin yüzde 99'unun mensubu olduğu ve bununla şeref duyduğu İslâm Dini'nin, son Peygamber Hazret-i Muhammed (A.S.V)'a indirilen ve insanlara tebliğ edilen ilahî buyrukları ve hükümleri içine aldığı ve evrensel bir din olan İslâmın, mutedil, dünya-ahiret sentezini öngören, ana kaynakları günümüzde

kadar korunarak intikal etmiş yüce bir din olduğunu söyledi.

Milletimizin tamamına yakınının mensup bulunduğu İslâm dininin, âdeti milli birlik ve bütünlüğümüzle kaynaştığına işaret eden Mehmet Nuri Yılmaz, "İslâm Dini adeta milli birlik ve bütünlüğümüzle aynılaşıp kaynaşmıştır. Bu gerçek sebebiyledir ki, Atatürk, Diyanet İşleri Başkanlığı'nı kurmuş ve genel idare içerisinde Başkanlığa vücut verilmiştir. Başkanlığımızın, milli birlik ve bütünlüğümüze katkı sağlayacak şekilde hizmetler sağlaması Anayasada ifade edilmiştir. Bu tarihi, sosyolojik gerçekler, toplumbilim uzmanlarının ve yöneticilerinin, her zaman göz önünde bulundurmaları gereken vakialardır. İnsan kaynakları ve toplum mühendisliği gibi yeni terminolojilerle ifade edilen yeni sosyolojik otoritelerin, İslâm Dini'nin milletimiz nezdindeki yerini yeniden belirtmelerinde fayda mülhaza ediyorum." dedi.

Yahudilik'ten, Budizm'den ve Hristiyanlık'tan çok farklı yönleri bulunan İslâm Dini'nin, Hazret-i İbrahim Peygamber tarafından Ortadoğu'da yayılan tevhitçi dinler halkasının son ve en mükemmel şekli olduğunu ifade eden Yılmaz, "fert-toplum, madde-mana, pragmatizm-idealizm, dünya-ahiret, fizik-fizikötesi gibi ikilemlerin kendi içinde sistematize edildiği ve bütüncül bir yapı oluşturduğu İslâm Dini, bilgi ve hikmetli düşüncenin, adaletin ve intizamın ana ilkeleri olarak öne çıktığı, buna karşılık cehaletin, zulmün ve kargaşanın kötülenip yerildiği bir din olarak müşahade edilmektedir." dedi.

Bir site devleti olarak ortaya çıkan ilk İslâm toplumunun kendi iç ilişkileri ve dış düşmanla olan münasebetlerinin özünün Kur'an-ı Kerim'de ve Hazret-i Peygamber'in sünnetinde belirlendiğini belirten Yılmaz, İslâm'da Din adamları diye bir sınıfın olmadığını,

buna karşılık bilginin ve alimlerin yüceltilmesi, ilahî vahyin sona erdiğinin benimsendiği, dört halifenin Hazret-i Peygamber'in sadece idarî ve hukukî mirasının uygulayıcısı olduğunun kabul edildiği bir modelin idealize edildiğini ve bunun özellikleriyle yarım asır kadar sürdüğünü söyledi.

Daha sonra saltanat döneminin başladığını ifade ederek tarihi bilgiler veren Yılmaz konuşmasını şöyle sürdürdü.

"Emeviler döneminde Ömer İbn-i Abdülaziz'in kısa süren hükümdarlığı süresinde, dört halife devrine ve İslâm'ın özüne uygun bazı düzenlemeler ve uygulamalar gerçekleştirilmişse de, bu tatbikat sürekli olmamıştır. Klasik İslâm çağında, ilk üç asır dar, yani yurt kavramının devlet teriminden daha çok kullanıldığı, devlet kelimesinin ise daha ziyade ülkeyi yöneten hanedan ve sülaleler için kullanıldığı müşahade edilmektedir. Ben-i Ümeyye'nin devleti, Ben-i Abbas'ın devleti gibi.

İslâm akaid, yani inanç doktrininde, imameti kübra, devlet reisliği, akaidle ilgili temel bir esas olarak göze çarpmamakla beraber toplum ve devlet yönetiminin gereği olarak, en üst düzeyde bir devlet yöneticisinin bulunmasının gerekliliği ve görevleri sayılmıştır. Bu hususta, Ahkâm-ı Sultaniye başlıklı eserler müstakilen ele alınarak işlenmiştir.

İslâm tarihinde en çok organize olmuş örgütlü toplum yapısını kurmuş olan ve ordu-millet özelliği taşıyan devlet; Türklerin kurduğu devlet teşkilatı, disiplinli devlettir. Abbasi Devleti'nin parçalanması ve haclı seferleri karşısında İslâm dünyasının bütünlüğünün geniş ölçüde Türkler tarafından sağlandığını tarihler kaydetmektedir.

Osmanlı-Türk Devletinde ise, din-ü devlet, milk-ü millet terimleri, devletin ve milletin devamı için kabul edilmiş temel ölçülerdir. Buradaki milk kelimesinin, vatan anlamında kullanıldığını, yeni nesiller için hatırlatmakta fayda görüyorum.

İslâm inanç doktrininde, hükümdarları ve devlet yöneticilerini kutsal ve günahsız olarak kabul etmek yoktur. Hükümdarın hal edilmesi veya niteliğini yitirmesi meselesi, asırlarca önce, fıkıh bilginleri arasında münakaşa edilmiş, kitaplara geçmiştir.

"Kutsal Kral" terimi, feodaliteden krallığa geçen Batı Avrupa'da, 16 ncı, 17 nci ve 18 inci asırlarda hakim olmuş bir anlayıştır. Fransa'da XIV. Lui "devlet demek ben demektir" cümlesiyle meşhur olmuştur.

XIX uncu Yüzyılda, demokrasi, siyasi haklar, özgürlükler ve benzeri sloganların, İslâm bilginlerince olumsuz karşılanmadığını -bunun değişik boyutlarının bulunması, yani sarayla Jön Türkler arasında çetin mücadelelerin geçtiğini biliyoruz- Ali Suavi, Ahmet Cev-

Mehmet Nuri YILMAZ

Diyanet İşleri Başkanı ve

Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı

Panel, İstiklâl Marşı'nın okunmasıyla açıldı.

det Paşa, Hoca Tahsin Efendi, Tunuslu Hayrettin Paşa gibi aydınların aslında İslâmî bilimlere vâkıf münevverler olduğunun, 1908'deki II. Meşrutîyet'in de, o dönemde İslâm bilginlerince geniş bir kabul ile karşılandığını, Mehmet Akif, Şeyhülislam Musa Kâzım, Şeyhülislam Mustafa Hayri Efendi ve diğer birçok din bilgininin, devletin dine riayet ederek siyasî hürriyetler ve yeni organizasyonlar konusunda yeniliklere açık olmasını kabul etmişlerdir.

Son iki asırdan beri süregelen yenileşme ve çağdaşlaşma aşamasında, cumhuriyet dönemimizin ve onun kurucusu olan Mustafa Kemâl Atatürk'ün ayrı ve müstesna bir yeri vardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve İlk Cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemâl Atatürk, Osmanlı Devleti'nin siyasî ve askerî sahada yıkılış süreci içine girdiği, fakat o dönemde okullaşma oranının ve eğitim hizmetlerinin gerçekten önemsendiği, sivil ve asker aydınların, doğu ve batı kültürünü en iyi şekilde aldığı bir dönemde yetişmiştir. O dönemin sivil ve asker aydınlarının, klasik dinî kültür yanında, doğu ve batı lisanlarından birini, genellikle Fransızca'yı öğrenerek yetiştiklerini görüyoruz. Çoğu kez kendi kendini yetiştiren aydınlarımızın, bu sayede, resmî eğitim düzeyinin üstünde bir seviye kazanarak yetiştikleri bu dönemde, devletin korunup kurtarılması ve gerileme sürecinden çıkarılması, bütün vatansever münevverlerin millî ideali olmuştur. Daha harb okulunda talebe iken, Namık Kemâl'in hürriyetçi şiirlerinin etkisiyle ve büyük Fransız İhtilali'nin liberal fikirleriyle yetişen Mustafa Kemâl Atatürk, pozitif bilimlerin önemini kavramış, daha sonraları yaptığı bir konuşmada, hayatta en hakiki mürşidin ilim olduğunu belirtmiştir.

Mustafa Kemâl Atatürk, meşrutîyetin ilanının kâfi olmadığını, o günün yıkıcı

particilik -İttihat Terakki ile Hürriyet ve İtilaf partileri çatışmalarının devlete zarar vereceğini önceden hissetmiştir. Osmanlı Devletinin, Almanya'nın psikolojik ve askerî vesayeti altına girmesine karşı çıkmıştır. 1917 yılında, o zaman henüz velayet olan Vahdettin'le birlikte Almanya'ya yaptığı seyahat sırasında, fikirlerini ona açıkça bildirmiş, devleti tehdit eden tehlikeleri açıkça anlatmıştır.

Birinci Cihan Harbi'nin sona ermesi ve mütarekenin ilânıyla birlikte İstanbul'a dönen Atatürk, İstanbul'da kalıp, nazır yani bakan olmak hevesine düşmemiş, zor olanı tercih ederek, vatanın istiklâlinin kurtarılması idealinin gerçekleşmesine koşmuştur.

Üçüncü Ordu Müfettişi, padişahın fahri yaveri, Yaveri Şahriyar Tümgeneral Mustafa Kemâl Paşa sıfatıyla Samsun'a çıkan bu büyük insan, bu dönemde de devletin korunması ve vatanı birliğin temini konusunda herkesle görüşmüş, yabancı güçlerin Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına yönelik planlarına karşı çıkmıştır.

Onun hatıralarını teşkil eden "Nutuk" adlı eserinin 3 üncü cildinde yer alan bazı yazışmalarda, O'nun, Doğu Anadolu Bölgesinin ileri gelen din bilginlerine ve aşiret reislerine yazılmış olan mektupları da yer almaktadır. Mezkur mektuplarda, devletin ve halkın birliğinin korunması, yabancı devletlerin oyunlarına alet olunmaması konusundaki samimi ve hassas ikazları özellikle dikkat çekmektedir.

Atatürk, atılcı, hamlecî, statükoculuğun karşısında olan bir şahsiyettir. Atatürk, dini iyi bilen ve dine müspet bakmış bir şahsiyettir. Atatürk'ün hutbeleri Türkçeleştirilmesi, ilk tefsiri Elmalı Merhum'a yazdırmış olması, yine büyük bir muhaddis olan Ahmet Naim Efendi'ye Buhari Şerhlerini, tercümelerini kaleme aldırması, onun dine verdiği önemi göstermektedir.

Atatürk'ün, 1937 yılında Anayasaya dahil ettiği laiklik anlayışını, bazı Marksist ve materyalistlerin savunduğu laiklik anlayışıyla hiçbir zaman mukayese etmek mümkün değildir. Nitekim, Atatürk, ben Luter olmayacağım demiş ve bu çeşit fikirleri reddetmiştir.

Atatürk'ün laiklikle ilgili görüşünü, Nutuk'tan aldığım bir alıntıyla size aktarmak istiyorum. "Laiklik, yalnız din ve dünya işlerinin birbirinden ayrılması demek değildir. Bütün yurttaşların, vicdan, ibadet ve din hürriyetlerini tekeffül etmektir." Yani, din hürriyetine kefil olmaktadır. Bu tanımlamaların anlamı gayet basittir. Din vardır -kendisi de öyle diyor- "İslâm Dini vardır. İslâm Dini, hürriyeti efkâra mani değildir." Yani, fikir hürriyetine, düşünce hürriyetine engel değildir; ama, dinde zorlama yoktur. Zaten, Kur'an-ı Kerim'in Bakara Suresi, 250 nci ayet-i kerimesindeki "Dinde zorlama yoktur" hükmü de bunu emretmiyor mu?

Laiklik, dinsizlik demek değildir. Nitekim, Atatürk, "laik hükümet tabirinden dinsizlik manasını çıkarmaya yeltenen fesatçılara fırsat vermemek lazımdır" demiştir.

1938 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'nin 15 inci Yılı kitabında, Atatürk'ün sağlığında benimsenen laiklik prensibi şu şekilde izah edilmiştir: "Millî ve içtimai hayatta ferdin dinsiz, şu veya bu itikat sistemine mensup oluşu, millî ve içtimai vazifesi bakımından ne bir kusur ne de bir fazilet sayılmaz. Türkiye'de, dinin dünya işlerinden ayrı tutulduğu laikliğin ilân olunduğu andan itibaren, hiç kimse, hiçbir ibadete icbar edilemez, hiç kimse, vicdanının ilhamıyla kabul ettiği ibadetten men olunamaz."

YEKTA GÜNGÖR ÖZDEN

ANAYASA MAHKEMESİ ESKİ BAŞKANI
ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ GENEL BAŞKANI

"Bu ülke bizindir, başka bir Türkiye yoktur." diyerek konuşmasına başlayan Oturum Başkanı Yekta Güngör Özden "Yirmi yıl öncesine kadar nasil herkes Namazını kılıyor, Orucunu tutuyor, cami yaptırıyor, camiye ve Hacca gidiyor, birbirine saygı duyuyordu da, aramızda barış vardı kavgaya yoktu da, niye yirmi yıldır bu kavgaya çıkıyor? Bunun üzerinde iyice düşünmek gerekir. Nasıl, her namaz kılan yobaz değilse, her laikliği savunan da Marksist veya başka bir şey değildir." dedi.

Toplumsal barışın dayanaklarından en başlıcasının duygular olduğunu ve dinin, bir kültür kurumu olduğunu, inancı olan insanların birlikteliğinin de ulusal birlikteliğe güç kattığını belirten Özden, Atatürk'ün bunun farkında olduğu için, herkesi düşüncesinde olduğu gibi inancında da özgür bıraktığını ve di-

Yekta Güngör ÖZDEN

Anayasa Mahkemesi Eski Başkanı
Atatürkçü Düşünce Derneği Genel Başkanı

nin sömürülmesini engellemeye çalıştığını söyledi.

Kimsenin, bir kurumu ya da kavramı sömürerek, bir başkasına kötülük edemeyeceğini belirten Özden "Bugün, dikkat ederse-
niz, ülkemizin dışında, Ulusal Kurtuluş Sa-
vaşı öncesi topraklarımızı işgal edenler,
Sevr Antlaşmasını sahneye ve gündeme
getirenler, şimdi de, İtalya'sından Ameri-
ka'sına, Almanya'sından Fransa'sına ve
güneyimizde Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda
kendilerinden daha çok İslâmiyet için kan
ve can verdiğimiz Araplar, bize kazık at-
maktadır, düşmanlık etmektedirler. Nede-
ni: İçimizdeki toplumsal barışın bozulma-
sından doğan boşluk ve zayıflıktır. O hal-
de, biz, bir araya gelmezsek, birbirimizi,
inancı ya da etnik kökenleri nedeniyle kı-
namayı sürdürürsek, onda özgür bırak-
mazsak, saygı ve güvenle yaklaşamazsak
ne din kalır, ne iman. İşte Mescid-i Aksa...
Filistinli din kardeşlerimiz, Cuma Namazı
bile kılamıyorlar orada. Her zaman söylü-
yorum, vatani olmayanın dini, akli olma-
yanın Allah'ı olmaz." dedi.

Atatürk'ü bir kişi olarak değerlendirenlerin
ve Atatürk'ü tabulaştırılanların yanıldığına dik-
kat çeken Özden "laikliği kötüye kullanan-
lar, laikler değil sahte Atatürkçülerdir. Di-
ni kötüye kullananlar da, gerçek dindarlar
değil, sahte Müslümanlardır." dedi.

Atatürk'ün bir kişi değil bir kurum oldu-
nu söyleyen Özden, Atatürk'ün ülkeyi işgal-
den kurtararak, saltanatı kaldırdığını ve cum-
huriyeti ilân ettiğini, bununla da kulluk düze-
ninin kaldırıldığını ve yurttaşlık düzeninin gel-
diğini belirterek, "Yalnız Allah'ın kulu
olun, başkasının kulu olunmaz." dedi.

Atatürk'ün Cumhuriyeti ilân ettikten sonra
gerçekleştirdiği devrimlerde dine, inanca karşı
çıkmadığını, bunun aksine Türkiye'nin aydın-
lanması için çalıştığını, çağdaşlaşmayı gerçek-
leştirdiğini ifade eden Yekta Güngör Özden,
"Atatürk bizi devletin kulu kölesi olmaktan
kurtarıp, onur ve erdem saydığımız hak ve

özgürlüklerle nitelikli, kişilikli bireyler yap-
mış, ümmetten ulusa geçirmiş bizi... Ata-
türk, ulusal değerlerimizle, doğal ve tarih-
sel tüm varlıklarımızın özeti ve simgesi
olan, Türkiye'mizi Türkiye yapan ilkelerin
kaynağı olan bir anıt, Türkiye'mizle özdeşle-
şen, kurumlaşan bir değerdir." dedi.

Laiklik konusuna değinen ve laikliğin, baş-
ta din ve vicdan özgürlüğü olmak üzere, tüm
hak ve özgürlüklerin güvencesi olduğunu be-
lirten Özden, laikliğin; demokrasinin, bağım-
sızlığın, ulusal egemenliğin kaynağı, siyasal,
hukuksal, ulusal birliğin de dayanağı oldu-
ğunu söyledi.

Laikliğin aynı zamanda aydınlanma, çağ-
daşlaşma, bilimsellik, kardeşlik, dostluk, uy-
garlık ve akılcılık olduğunu söyleyen Yekta
Güngör Özden "laikliğin, öğretimde, aile-
de, toplumda, siyasette bin türlü tanımı
yapılır. Son zamanlarda kimi kurnaz geçi-
nenler, laikliğin tanımını yok, irticanın tanı-
mı yok, bunu yapalım diyorlar. Bunu söy-
leyenler, laikliğin ne olduğunu bal gibi bi-
liyorlar, irticanın ne olduğunu, irticaya
karşı olanlar kadar, irticanın körükçülüğü-
nü yapanlar da biliyorlar. Ama amaç şu:
Tek bir tanıma onu sığdırıp, onun dışında
kalan eylemler yaptırımsız kalsın ve her-
kes alabildiğine atını koştursun. Hayır sa-
yın yurttaşlarım, Türkiye'de, devletin tek-
liği, ülkenin tümlüğü, ulusun birliği konu-
sunda ödün verilemez. Bizim düşmanımız
çok. Bizim düşmanımız çok olduğu için,
asıl içimizde bizi parçalayan, barışı bozan,
bizi çok saygın olan inançlarımız nedeni-
yle karşı karşıya getiren düşmanlardan ko-
rumak zorundayız. Dışarıdaki düşmanı
saptamak çok kolay. İçerideki düşmanı
saptamak ve onunla karşı karşıya gelmek
çok güçtür." dedi.

Yekta Güngör Özden konuşmasının
sonunda **Atatürk'ün barışçı, bilimsi ve
akılcı olduğunu vurgulayarak Ata-
türkçülüğün ve laikliğin asla din
düşmanlığı olmadığını söyledi.**

NEVVAL SEVİNDİ

GAZETECİ - YAZAR

"Bu yüzyılın önemi, artık devrimler ça-
ğının kapanması olarak düşünülebilir. Bü-
yük güçlerin ve hayali toplumların, ütöpik
ekonomik ilişkilerin yeni insan yaratma
düşüncesinin sonu. Bu yüzyıl, toplum mühen-
disliğinin ve ideolojilerinin de sonu. Bu
yüzyıl, görkemli deneyimlerin yüzyılı aynı
zamanda, tarihin laboratuvarı olan bir yüz-
yıl. Bu yüzyılda biz Türkler, 700 yıl dünya
sahnesinde yer almış bir imparatorluğun
gölgesinden güneşe çıkarak, yeni bir ülke
yaratmış. Yeni topraklar, yani vatan; yeni
bir ulus. Sadece çökmesi bile 300 yıl sür-
müş bir imparatorluktan sonra, devrimle
değiştirilen sosyal, siyasal, ekonomik ve
kültürel yapı eşine az rastlanır bir cesaret-
tir gerçekten. Bunu gerçekleştiren lider,
Mustafa Kemal Atatürk." diyerek sözlerine
başlayan Nevval Sevindi milyonlarca kilomet-
rekare vatan toprağı diye bilinen topraklar-
dan Anadolu'ya taşınması ve Anadolu'yu
vatan bilinmesinin, Mustafa Kemal'in, Türki-
ye düşünün başlangıcı olduğunu söyledi.

Mustafa Kemal'in toprak kazanmakla ya
da toprak kurtarmakla işin bitmeyeceğini dü-

Nevval SEVİNDİ (Gazeteci - Yazar)

TT
NİVA

şünmesinden dolayı büyük bir dönüşüm için devrimi planladığını ve O'nun yeni Türk ulusunu hayal ettiğini belirten Nevval Sevindi, Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyetine dönüşen ütopyada, yeni ulusun doğması için dil birliğinin de şart olduğunu söyledi. Osmanlı'nın dili ve harfinin, İmparatorluğu bağlayan devlet dili, halkın dilinin ise Türkçe olduğunu belirten Sevindi, "Osmanlı'nın dile ve harfi, İmparatorluğu bağlayan devlet diliydi, halkın dili ise Türkçeydi. Türkçe, yeni devletin dili olunca, o zaman halk devrimi de gerekliydi. Bu da, Latin Alfabetiyle sağlandı. Arapça konuşan çoğunluğun bulunduğu Ortadoğu'daki İslâm ülkelerinin tümünde geçerli olan Arap Alfabetiyle Türklerin ilişkisi kesildi. Yani, kutsal dil ile halk dili arasındaki tercih, milliyetçilik lehine yapıldı. Böyle bir tercih sonunda, Türkler, tarihlerini İslâm'la bütünleştirmek yerine, ilk geldikleri yerlere bakacaklardı; elbette ve öyle de yaptılar. İlk yapılan kongrenin tarih konusunda olması bir rastlantı değildir. Çünkü, ulusa bir tarih gereklidir. Yeni Türk önderin muradı, topyekûn değişimdir. Yeni ulus, yeni ideoloji ve yeni felsefe." dedi.

Yüzyılın diğer devrimlerinden, Rus, Çin ve İran devriminin böyle topyekûn bir dönüşüm olduğunu belirten Sevindi, "Mustafa Kemal, eskinin tüm nimetlerini ve külfetlerini reddederek, rönesans ve reform çağını düşlemiştir. Tüm ayak bağlarından kurtulmayı, radikal bir devrimle yaptı. Burada, kültürel şok ve yenilenme süreci hedeflerle belirlendi. Çünkü günlük yaşamımız ve davranış biçimlerimizin kökleri, kültürel kodlarla belirlenir." dedi.

Dinin, kültür olarak doğasına yakından baktığında, dinin kültürle iç içe olduğunu göreceğini belirten Nevval Sevindi, "kültür, yaşanan hayat tarzıyla gerçeklik arasındaki semboller aracılığıyla sağlanan ahenk, yani uyumdur. Bu yüzden laiklik, kültürel kimliği yakından ilgilendiren bir konudur. Laiklik, Fransız İhtilali döneminde, eğitimde tekel olan, toplumsal yaşamda gerici, fikir yaşamında dogmatik ve pozitif bilime karşı Katolikliğe karşı yaşama geçirilmiştir. Laiklik, çoğulculuk, akılcılık, eleştiri ve ilerlemeyle özdeşti. Katolikliğin o kaskatı kuralları gevşedi ve bugün Katolikliğin kamu yaşamını kontrol etme talebi yoktur.

Mustafa Kemal de, aynı gerekçelerle laik Türkiye'yi yarattı. Ali Suaviler gibi aydınların, o dönemden itibaren hep söyledikleri şeydu: İslâmiyet'le ilerlemeyi bir arada gör-düler, İslâmiyet'le ilerlemeyi ve çağdaşlaşmayı birbirinden ayırmadılar." dedi.

Mustafa Kemal'in ulusuna kayıtsız şartsız güvendiğini ve böylesine halkına güvenen bir liderin, halkını tanımadığını düşünmenin de yanlış olacağını belirten Sevindi, ulusuna gü-

venmeyenlerin dine bakışıyla, Atatürk'ün dine bakışının ciddi farklılıklar içerdiğini söyledi. Atatürk'ün ulusun, tüm devrimleri kucaklayacağına inandığını ve Atatürk'ün ulusun devrimleri kucaklayacağına inandığı için, en radikal devrimleri, büyük bir gönül rahatlığıyla yaptığını söyledi.

Atatürk'ün ulusu baştan aşağı değiştirmek için plânlar yaparken bile, dinî geleneklere ve moral değerlerine, bütün ayrıntılarda önem verdiğine işaret eden Nevval Sevindi "savaşmak ve yeniden yapılanmak için, bunlara ihtiyacımız vardır; O da, ülkesine ve ulusuna güvenen bir lider olarak, ülkesini seven bir lider olarak bunu bilmektedir." dedi.

Mustafa Kemal'in dini, kültür ve inanç bağında tuttuğunu ifade eden Nevval Sevindi "yani, devrimin önemli dönüşümü belirgin-dir. Din ve kadının konumu yeni bir değerdendir. Çünkü, din ile kadını eve kapatan ve toplumdaki soyutlayan anlayışa dayanmaktadır, dayatılmaktadır da. Ataerkil anlayış, tüm dinî anlayışın önüne geçmiştir." dedi.

Mustafa Kemal'in gericiliği, dinin siyasi olarak kullanılmasında gördüğünü ve O'nun din anlayışının şekillendiğini ifade eden Sevindi, bu şeklin laik bir Türkiye Cumhuriyeti olduğunu belirterek "Atatürk, ulusun fikir özgürlüğünü, düşünce özgürlüğünü, insanların vicdan özgürlüğünü, istedikleri dine inanmakta, davranmakta ve istedikleri şekilde ibadet etme özgürlüğünü laik Türkiye Cumhuriyeti kavramında bulduğunu açıkça ifade etmektedir. Kendisine karşı olanların hep dini, halifelğe kalkan yapmaya çalışmaları nedeniyle de şöyle der: 'Müslümanları ve Türk ulusunu böylesine düşmüş saymak, Müslümanlık dünyasının arınmış özünden, yaratılış inceliğinden, alçakça ve canavarca amaçları için yararlanmayı sürdürmek artık kolay olmayacaktır. Saygısızlığın da bir çizgisi var yani!.. Evet, bunu bir saygısızlık olarak görmektedir; çünkü, İslâmiyet'in, Müslümanlığın, Türk-İslâm anlayışının inceliklerine, tasavvufi içeriğine çok vâkıftır O." dedi.

Atatürk'ün, Müslümanlığın inceliğine ve kültürüne yapılan saygısızlığa karşı olduğunu belirten Sevindi "O, ülküyü şöyle belirler: 'Türk ulusunu, uygar dünyada kendisine yaraşan yere yükseltmek ve Türkiye Cumhuriyetini, sarsılmaz temelleri üstünde, her gün daha da güçlendirmek.' Bu ülkü, bugün de Türkiye'nin vizyonudur ve hedefidir. Türkiye, bu geçirdiği reform ve dönüşüm süreciyle, bugün İslâm dünyasında, İslâm aydınlanmasını gerçekleştirebilecek tek ülkedir. Çünkü, pozitif bilimlerle birleşen ruh dünyasını yeni bir sentezde buluşturan Türkiye'dir. Türk kadınına ve Türk-İslâm anlayışına ve kültürüne yeniden yükselme şansı veren Atatürk'ün vizyonudur. Türki-

ye, bu bölgede, biricik İslâm ülkesidir; ki, yeni bir sentez üretmeyi başarmıştır. 21 inci Yüzyıl, Türk rönesansına açılan bir kapı olabilir. Yeter ki, ortak hedefimiz Türkiye olsun." dedi.

En zor dönem olan 1919-1923 arasındaki dönemde bile, Atatürk'ün dini ne kadar iyi bildiğini belirten Nevval Sevindi "Atatürk bu dönemde dine çok iyi bir şekilde hakimdi. Dinî konularda nerede ne söylemesi, ne yapması gerektiğini iyi bilmesi, Atatürk'ün dine olan hakimiyetinden kaynaklanıyor. Oysa 1940'tan sonra, daha çok gözlediğimiz, aydınlarımızın dine çok önem vermesi ve bilmemek de olur gibi bir tavrından kaynaklanmaktadır. Dini bilmezsek ne olur? Zararı yok, bu da olmasa olur diyemeyiz; çünkü, bir toplumu tanımak için, kültürel, sosyal, ekonomik ve din faktörlerinin hepsini göz önünde tutmamız gerekiyor. O toplumu ve insanı tanımak için, onun dinî moral değerlerini, ahlaki değerlerini de bilmek zorundayız. Ancak bunu yaparsak, o insanı da sevebiliriz. Toplumla aydınlar arasındaki uçurum da burardan kaynaklanır; çünkü, onlar, sevmedikleri bir insana, sevmedikleri bir topluma karşı yeni bir üretim, yeni bir sentez, yeniden kültür üretimi yapma şansına sahip değildirler. Sadece sevdiğiniz zaman bu üretimi yapabilirsiniz; sevmeszeniz, küçük görürsünüz, küçük gördüğünüz bir şey için de, hiçbir çaba harcamazsınız. Ama biz, buraya aittiz, Türkiye'ye aittiz ve Türkiye'yi, buradaki insanı sevdiğimiz için yeniden üretim yapmalıyız. Yeniden üretim, değişim, gelişimdir.

Türkler, Orta Asya'dan buraya kadar geldikleri ve Balkanlar'a devrildikleri büyük yüzyıllar içerisinde hep değişerek İslâm Dinini taşımışlardır. Türkler İslâmı gittikleri yerlere ilk günkü haliyle değil, değiştirerek, kültürel olarak yenileyerek, çoğaltarak, zenginleştirerek taşıdılar. Çünkü, çok genel bir yargıya dönüşmüş olan "din ilerlemeyi durdurmuştur" sözü daha çok Hristiyan dünyanın sloganıdır. Hristiyan dünya böyle düşünüyor; çünkü, Hristiyanlık, Katoliklik çok katıydı ve pozitif bilime karşıydı, her şeyin önündeydi ve de iktidardı, topluma model veren, toplumun başında olan ve yönetendi. Oysa, bizim böyle bir sorunuz yok; çünkü, bizi yöneten, topluma model veren, toplumda söz sahibi olmak isteyen bir iktidar anlayışıyla dini bakışımız yok, böyle bir din anlayışımız yok Müslümanlıkta. Çünkü, din, aklı yok saymaz bizde. Tam tersine, Müslümanlık, akılla var olan bir dindir. O nedenle, kulaktan dolma bilgileri yeterli görmeye yerine, Osmanlı aydınlarında, Mustafa Kemal'de izlediğimiz gibi, dinî bilginin de çok önemli ve gerekli olduğunu anlamamız gerekiyor." dedi.

Yrd.Doç.Dr. AHMET GÜRTAŞ

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

Konuşmasına, Cumhuriyetimizin kuruluşunun 75. yılında dahi, Cumhuriyet gibi bir kurumun ve onun kurucusunun dinle olan münasebetini tartışmanın büyük talihsizlik olduğunu belirterek başlayan Ahmet Gürtaş "Cumhuriyet kurulu 75 yıl olmuş, biz hâlâ daha, din ve Atatürk, din ve cumhuriyet, din ve devlet münasebetlerinde, açık ve seçik, kalıcı, memleket menfaatlerine gerçeklere uygun, Atatürk'ün kendi fikirlerine uygun bir çizgiye varamamışsak, bunda, büyük vebalimiz, büyük kusurumuz, büyük ihmalimiz vardır." dedi.

Atatürk ve din konusunda doğru olana ulaşamamanın en büyük amilinin, konuya eğilirken, probleme çözümün nerede aranacağını bilememekte yattığını belirten Gürtaş, Atatürk'ü en iyi ve en doğru, en kestirme yoldan, kendi sözleriyle, kendi işleriyle tanımanın mümkün olduğunu söyledi. Ahmet Gürtaş tebliğinde de kişisel görüşlerinden ziyade Atatürk'ün sözlerini nakledeceğini belirtti.

Atatürk, laiklik, cumhuriyet ve devletin temel nitelikleri adına kalem oynatanların eser yazan ve fikir üretenlerin, özellikle dinî istekler söz konusu olduğunda, Atatürkçülükle dinî istekleri bağdaştırmakta güçlüklerle karşılaşmalarını belirten Ahmet Gürtaş "herhangi bir dinî isteğin haklılığına, samimiyetine, bir ihtiyaç olup olmayışına bakmaksızın, ezbere ve peşin bir hükümle, laiklik adına, cumhuriyet, devlet, Atatürk adına, Atatürkçülük adına bunlara karşı çıkılacak olursanız, o zaman dindar kesimde ister istemez bir düşüncenin hakim olmasını önleyemeyiz. Adam der ki, demek ki, dindar olmak Atatürkçülükle bağdaşmıyor, Atatürkçü olmak da dindar olmakla bağdaşmıyor. Böyle bir ikilemin içine düşmenin, ne Müslümanlara, ne millete, ne memlekete, ne devlete, ne de Atatürkçülüğe getireceği hiçbir fayda olmamıştır, olmayacaktır da." dedi.

Konuşmasının bundan sonraki bölümlerinde Atatürk'ten nakiller yapan Yrd.Doç.Dr. Ahmet Gürtaş Özetle şunlara değindi:

Atatürk, Cumhuriyeti kurmaya tekaddüm eden günlerde, halk efkârını hazırlamak, biraz da vatandaşın bu konudaki düşüncelerini öğrenmek, ama daha çok vatandaşı gerçekleştirecek olan devrimlere fikren hazırlamak üzere, evvela Batı Anadolu'dan yurt dışında geziye başlıyor ve 7 Şubat 1923 Çarşamba günü de Balıkesir'e uğruyor. Buranın halkı camide toplanıyor ve Atatürk'ün meşhur Balıkesir hutbesi diye bildiğimiz hutbe okunuyor. Hutbe biliyorsunuz cuma günü minberden okunur. Böyle bir hutbe değil. Atatürk bunu, çarşamba günü vatandaşa hitaben camide minberden söylemiştir. O gün vatandaş toplayabileceği en geniş mahal olarak orayı seçmiş, kendisi de camide vatandaşa hitap etmekten duyduğu mutluluğu da Cenab-ı Hak'a hamdederek ifade etmiştir; böyle bir mekânda vatandaşlarla bir araya gelmenin mutluluğunu da ayrıca dile getirmiştir. O hutbesinde diyor ki: "Ey millet, Allah birdir, şanı büyüktür. Allah'ın selameti, afiyeti ve hayrı üzerinize olsun. Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri, Cenab-ı Hak tarafından, insanla-

Yrd.Doç.Dr. Ahmet GÜRTAŞ
Selçuk Üniv. İlahiyat Fakültesi Öğr. Görevlisi

ra, dinî hakikatleri tebliğe memur ve Resul olmuştur. Kanuni esasi, cümlelerimizde malumdur ki, Kur'an-ı Azimüşşan'daki husustur." Atatürk'ün, hutbeler hakkında çok enteresan sözleri ve telkinleri var, irşadları var, yol göstericiliği var. Bu giriş, Cuma günleri, hutbelerde Allah'a hamd ve Peygamber'e salatu selam olmak üzere okunan kısım Türkçesi. Bugün, hâlâ daha bizim Arapça olarak camilerde, Allah'a hamd, Peygamber'e senada bulunmak üzere okuduğumuz Arapça kısmın Türkçesidir. Atatürk, zaten, ısrarla der ki, hutbeler Türkçe olmalıdır, cemaat hutbede ne denildiğini anlamalıdır, camiler tenevvür yeridir, halkın dimağının dinî konularda aydınlatılması gereken yerdir der ve kendisi de, Cuma olmamasına rağmen, buradaki minberden söylenen hitabesinde, hamdele ve salvele kısmına örnek teşkil edecek bir Türkçe girişle sözlerine başlamıştır.

Arkasından diyor ki: "İnsanlara feyiz ruhu vermiş olan dinimiz son dindir, ekmelemdir; çünkü dinimiz, akla, mantığa, hakikate tamamen tetabuk ve tevafuk ediyor, uygun düşüyor. Eğer, akla, mantığa ve hakikate tevafuk etmemiş olsaydı, bununla, diğer kevanini tabiiyeyi ilahiye beyyinede tezat olması icap ederdi." Yani, doğada, kainatta, Cenab-ı Hak'ın hakim kıldığı kanunlarla, dinimizin söylediği kanunlar arasında bir çatışma olması lazım gelirdi. Yani, Atatürk'ün dinî övgüsü, sözden ibaret kalmıyor. Niçin övdüğünün de gerekçesini ve ispatını söylüyor ve diyor ki, dinin söylediğiyle, Allah'ın kainata koyduğu kanunlar arasında uyum var; çünkü, din Allah'ın sözü, kainattaki kanunlar da Allah'ın koyduğu kanunlar. Allah'ın sözüyle, kanunları arasında çelişki, tezat olmaz diyor; yani, ezbere bir methü sena değil. Dinin ne olduğunu bilerek bir övgü.

Devam ediyor: "Çünkü, bilcümle kevanini kevanıyeyi yapan Cenab-ı Hak'tır."

Atatürk'ten dinle ilgili sözleri nakletmeye devam ediyoruz. Bir gazeteci, Atatürk'e, cumhuriyetin ilanından sonra, cumhuriyet siyaseti hakkında bilgiler soruyor, bu arada dinle ilgili de soru soruyor. İşte hilafet kaldırılmış, bazı tedbirler daha alınıyor, Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarılmış, medreseler kapanmış. O konuda, bir - iki cümle söylemek istiyorum. Tevhidi tedrisat, eğitimin birleştirilmesi kanunudur. O da, Millî Eğitim Bakanlığının bünyesinde, bütün eğitim kurumlarının toplanmasından ibarettir. Tevhidi Tedrisat Kanunu çıktığında, askerî okullar dahil bütün eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır, tek çatı altında toplanmıştır. Bir tek istisna var: Kur'an kursları. Kur'an kursları, devrin Diyanet İşleri Başkanı Rifat Börekçi, kurtuluş yıllarının Ankara Müftüsü. Börekçizade Mehmet Rifat Efendi'nin ricasıyla ve konumu ve özelliği itibarıyla, kanuna rağmen, Atatürk tarafından, Kur'an kursları, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlılığını korumuş-

tur. Bugüne kadar da böyle devam etmektedir. Bu arada Fransız Gazeteci dinle ilgili siyaseti soruyor; diyor ki: "Şu halde, yeni Türkiye'nin siyasetinde, dine aykırı hiçbir gidişat olmayacak demektir." Atatürk diyor ki: "Siyasetimizi, dine mugayyir olmak şöyle dursun, din noktai nazarından eksik bile hissediyoruz." Onun üzerine gazeteci diyor ki: "Zatı asilaneleri, düşündüklerini, bendenize daha iyi izah edebilirler mi?" Bu soru üzerine Atatürk diyor ki: "Türk Milleti, daha dindar olmalıdır; yani, bütün sadeliğiyle dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat, hakikaten nasıl inanıyorum, buna da inanıyorum. Şuura muhalif, terakkiye mani hiçbir şey ihtiva etmiyor." Az önce dedik ki, din her şeyi, kaskatı dondurmuştur. Din adına, laiklik adına fikir beyan edenler öyle diyorlardı. Diyor ki: "Terakkiye mani hiçbir şey ihtiva etmiyor." Halbuki, Türkiye'ye istiklalini veren bu Asya milletinin içinde, daha karışık, suni, yapay, itikadî batıldan ibaret bir din daha vardır; fakat, bu cahiller, bu acizler, sırası gelince tenevvür edecekler, aydınlanacaklar, onlar ışığa yaklaşmazlarsa, kendilerini mahva mahkûm etmişler demektir, onları kurtaracağız; yani, burada, Atatürk, din konusunda neyin yanında, neyin karşısında gayet açık seçik ortaya çıkmaktadır.

Atatürk'ün din konusunda bir başka sözü. Asaf İlbay, Atatürk'ün mahalle ve çocukluk arkadaşı. Bir gün, Ankara Orman Çiftliği'nde yalnız kaldıklarında, din hakkındaki fikrini sormak istiyor. Diyor ki: "Mustafa Kemâl'in din anlayışını kesin olarak pek az kimse öğrenebilmiştir. Orman Çiftliği'nde baş başa kaldığımız bir gün, din konusunda ne düşündüğünü sordum, bana şu cevabı verdi: 'Din, vardır ve lazımdır.' Sadece varlığına işaret etmekle kalmıyor, vardır ve lazımdır diyor. 'Temeli çok sağlam bir dinimiz var. Malzemesi iyi; fakat, bina uzun asırlardır ihmale uğramış, harçlar döküldükçe yeni harç yapıp binayı takviye lüzumu hissedilmemiş. Aksine bir çok yabancı unsur, hurafeler, tefsirler gibi binayı fazla hırpalayan birtakım olaylar olmuş. Bugün, bu binaya dokunulamaz, tamir de edilemez; ancak, zamanla çatlaklar derinleşecek ve sağlam temeller üzerinde yeni bir bina kurma lüzumu hasıl olacak.' Atatürk'ün, cumhuriyetin ilân edildiği günlerdeki toplumun dinî yapısı hakkındaki teşhisi, hakikaten, gerçeğin ta kendisi.

Atatürk diyor ki; günümüze ışık tutacak ve problemi çözecek unsurlar mevcut. "Din, bir vicdan meselesidir. Herkes, vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz, dine saygı gösteririz, düşünce ve tefekküre muhalif değiliz. Biz, sadece, din işlerini, millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyoruz. Hasta ve fiile dayanan taassupkâr hareketlerden sakınıyoruz, mürteclilere asla fırsat

vermeyeceğiz" diyor Atatürk, din konusundaki fikrini söylerken. Yani, bir dinin, kendi var, aslı var, esası var, bir de yaptığını din zanneden, fakat din açısından yanlışlık içerisinde olanlar var. Atatürk, bunlara dikkat çekiyor ve titizlikle bu ikisini birbirinden daima ayırıyor ve din konusundaki fikirlerini beyan ederken, dinin çok çeşitli amaçlarla tarih boyu istismar edildiğini, hâlâ da istismar etmek isteyenlerin var olduğunu biliyor ve her defasında dini överken, yanında da, istismar edilmesi karşısında tedbirli olunması lazım geldiğini açıklıyor.

Yine Atatürk, yurt gezisinin bir bölümü olan İzmir'deki toplantıda, medreselerle ilgili kendisine soru sorulmuş. Atatürk diyor ki: "Bizde, en ziyade göze çarpan bir nokta vardır ki, o da, herkesin bu gibi meselelere temastan kaçınmasıdır. Medreseler ne olacak, evkaf ne olacak dediğimiz zaman, derhal bir karşı koymaya, mukavemete maruz kalırsınız. Bu mukavemeti yapanların ne hak ve selahiyetle yaptığını sormak lazımdır. Bizim dinimiz, en makul ve tabii bir dindir, ancak bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin tabii olması için, akla, fenne, ilme ve mantığa tetabuk etmesi lazım, uyması lazımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen mutabıktır. İslâm hayatı içtimaiyesinde, hiç kimsenin, bir özel sınıf halinde varlığını korumaya devam ettirmeye hakkı yoktur, muhafazai mevcudiyete hakkı yoktur. Kendilerinde böyle hak görenler, ahkâmı diniyeye muvafık harekette bulunmuş olmazlar. Bizde ruhbanlık yoktur. Hepimiz müsaviyiz ve dinimizin ahkâmını mütesaviyen öğrenmeye mecburuz. Her ferd, dinini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır, orası da mekteptir." Tevhidi Tedrisatla, Millî Eğitim Bakanlığı'na, bütün eğitim kurumlarının bağlanmasına tekaddüm eden günler. Kanun çıkmadan, Atatürk, vatandaşa, nerede tenevvür, nerede bilgi, eğitim göreceğini, nereden bilgi alacağını göstermekle, o günlerden hedefi göstermiştir.

Büyük Atatürk'ün, bu geri kalmışlık ve İs-

lâm âleminin özellikle Batı dünyasına karşı mahkûm vaziyette oluşunun açıklaması sadesinde, dini suçlayanlara karşı görüşleri var. Yukarıda demiştik ki, din, terakkiye engel diye söylüyorlar. Bununla ilgili çok sözleri var ve çok değerli, hakikaten bilinmesinde zaruret olan, virdi zeban -kendisi de kullanıyor bunu- dilin sürekli tekrar edeceği bir esas olmasa icap eden fikirler ve direktifler var. Onlardan bir kısmına kısaca yer vermek istiyorum.

Diyor ki Atatürk: "Düşmanlarımız, bizi, dinin tahtı tesirinde kalmış olmakla itham ve duraklayıp çöküşümüzü buna bağlıyorlar. Tevakkuf ve inhitatımızı buna atfediyorlar, duraklamamızı ve çöküşümüzü buna bağlıyorlar. Bu hatadır. Bizim dinimiz, hiçbir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasını talep etmemiştir. Allah'ın emrettiği şey, Müslim ve Müslimenin, beraber olarak iktisabı ilmü irfan eylemesidir - yani, ilim ve irfan elde etmek için çalışmalarıdır- kadın ve erkek, bu ilmü irfanı aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla mücehhez olmak mecburiyetindedir. İslâm ve Türk tarihi tetkik edilirse görülür ki, bugün kendimizi bin türlü kayıtlarla mukayyet zannettiğimiz, bağlı zannettiğimiz şeyler asla yoktur.

Bu defa, Atatürk'ün sağlığında, din konusunda yapmak istediği, bir kısmını yapabildiği ve yapamadığı konularla ilgili bazı sözlerini aktaracağım.

Önce bir hatıra: Münir Hayri Egeli diyor ki: "Atatürk için dinsiz diyenler oldu. Bunu, bir moda gibi yayanlar vardı. Onun laik anlayışını, dinsiz gibi göstermekte fayda bulanlar oldu. Halbuki, Atatürk, yobaz aleyhtarı idi. Size, başımdan geçen bir vakayı naklederek başlayayım. Bir gün, Necip Ali Atatürk'e demiş ki 'efendim, Münir Hayri Namaz kılar' en yakın bir dostumun beni bu şekilde takdim ettiğini gören beni seumeyenler, şimdi kovulacağımı zannederek gülüştiler. Atatürk'le aramızda şöyle bir konuşma geçti: 'sahi mi?' Evet paşam. 'Niçin Namaz kılıyorsun?' Namaz kılınca,

içimde bir huzur ve sükûn hissedirim. Atatürk, demin gülenlere döndü 'batmak üzere olan bir gemide bulunsanız, herhalde yetiş Gazi demezsiniz, Allah dersiniz, bundan tabii ne olabilir.' Sonra bana döndü 'dünyadaki işlerine zarar getirmemek şartıyla namazını kıl, heykel yap, resim de.' Atatürk, asla dinsiz değildi, laikti, taassubun şiddetli düşmanıydı, medreseleri lağvettirdiği zaman, yakınında bulunanlardan rahmetli Galip'e 'Yahya Galip Bey, Müslümanlık'ta rahiplik yoktur, medreseler, eski Türklerin kurdukları modern zihniyette üniversitelerin, taassubun elinde ıslah olmayacak kadar tere diye uğramış harabelerdir. Bunları, ne ıslah ne de idame ettirmek kabildir. Yıkma-tan kastımız budur. Müslümanlıkta imam, cemiyetin en üstün adamıdır, zamanın en münevver adamıdır. 4 - 5 yüzyıl, birbirini tutmayan içtihatlarla, esen rüzgârlara göre verilmiş fetvalarla inançlarıyla oynanan Türk Milletinin din duygularını, bir sürü skolastik cahilin eline bırakamayız. İleride bu işi, bizzat kendim ele alacağım.'

Yani, Atatürk döneminde okullarda niçin din bilgisi dersine yer verilmedi, niçin dinî eğitim veren kurumlar açıldı kapandı, daha iyisi daha yenisi açılmadı gibi birtakım sorular, o dönemi mahkûm etmek için kulaktan kulağa sorulur, yayılır. Atatürk'ün şu sözü, o uygulamaların temelinde yatan anafikri, ana hedefi, doğru düşüncüyü ve amacı göstermektedir.

Yine din konusunda yapılması gereken, Atatürk'ün arzularından biri; Büyük Millet Meclisinde yaptığı bir konuşmanın devamında diyor ki: "Milletimizin, memleketimizin darülfarfanları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı, kadın ve erkek, aynı surette oradan çıkmalıdır. Fakat, nasıl ki, her hususta âli meslek ve ihtisas sahipleri yetiştirmek lazımsa, dinimizin hakikatı felsefesi teklik, tetabbu ve telkin kudreti ilmiye ve fenniyesine tesahüb edecek güzide ve hakiki ulemayı kiram dahi yetiştirecek müessesatı âliyyeye malik olmalıyız." Atatürk, dinî konuda, yüksek düzeyde din adamı yetiştirecek yüksekokullar istiyor, üniversiteler istiyor.

Bu, Atatürk döneminde gerçekleşmedi; çünkü, orada söylediği bir söz var, o söze tekrar dikkatinizi çekmek isterim. "Türk Milletinin dinî duygularını, bir süre, skolastik cahilin eline bırakamayız." Çok önemlidir o teşhis.

Atatürk'ün, sağlığında gerçekleşmeyen bu yüksek dinî müesseseler, 1949 yılında, ilk defa Ankara Üniversitesi bünyesinde İlahiyat Fakültesi olarak ve şu anda yanılmıyorsa 23 üniversitenin bünyesindeki ilahiyat fakülteleriyle bu müessese çapında gerçekleşmiştir.

Efendim, çok önem verdiğim bir hususu Atatürk'ten tekrar nakletmek istiyorum size.

Atatürk'ün, geri kalışımızın, duraklayışımızın, çöküşümüzün sebepleri üzerinde çok entere-san, tabii bu arada dini de ilgilendiren çok önemli teşhisi ve bize gösterdiği hedefler var. Kendi dilinden, kısaltarak onu arz edeceğim. "Bütün İslâm âleminin cemiyatı içtimaiye-sinde, hep yanlış zihniyetler hüküm sürmüş. Bu, sakim, hasta ve zayıf zihniyetle-rin sonucu, asırlarca yüksek medeniyetler yaşamış milletler, İslâm dairesine girer-ken, asırlık medeniyetlerin kendi toplum bünyelerinde yerleştirdiği alışkanlıklara bağlı kalarak, dini mübini İslâm'ın çok ul-vi, çok kuvvetli esaslarını olduğu gibi al-mamakta inat göstermişlerdir. Böylece, mazilerinin hasta veya batıl alışkanlık ve inançlarıyla İslâmiyet'i karıştırdıkları ve böylece İslâmî hakikatlerden uzaklaştıkları için, kendilerini düşmanlarının esiri yap-mışlardır."

"Bu akvamı İslâmiye içinde, Türkler, ananeler ve millî teamüller itibariyle, hasta şeylere malik olmamakla beraber, yaşa-dıkları mıntıkalar itibariyle temas halinde oldukları Arap, Bizans ve İran milletleri-nin sakim âdetlerinden, fena cihetlerinden müteessir olmakta meni nefis edemeyince -kendilerini alıkoyamayınca- bu hal, kendile-rinde karışık, ilmî olmayan, insanî olma-yan zihniyetler vücuda getirmekten uzak kalmamıştır. İşte, düşüşümüzün, çöküş-ümüzün belli başlı sebeplerinden birini de bu nokta teşkil etmektedir."

YEKTA GÜNGÖR ÖZDEN

OTURUM BAŞKANI

Panel sonunda bir değerlendirme konuş-ması yapan Yekta Güngör Özden Atatürkçü-lük ve laikliğin bazıları tarafından sanki din düşmanlığıymış gibi algılandığını belirterek, Atatürk'ün ve laikliğin din düşmanlığı olma-dığını söyledi.

Yekta Güngör ÖZDEN
Anayasa Mahkemesi Eski Başkanı
Atatürkçü Düşünce Derneği Genel Başkanı

Müslüman olan yada olmayan, bu ülkede yaşayan herkesin birbirine karşı saygılı olma-sının şart olduğunu ifade eden Yekta Güngör Özden "Din, bir yürek ışıdır, din bir kafa ışıdır, din bir aydınlanmadır, bir sıcaklık-tır. Aynı dinden olan insanların, birbirine karşı olması düşünülebilir mi? Barış ol-mazsa yaşanmaz bu ülkede... Bakın, Ame-rika'sından İtalya'sına, Irak'ından, İran'ına, herkes karşımızda. Biz içimizde birlikte olmazsak, onlara karşı nasıl dura-cağız?.. Yapmayın efendim!... Birbirimizi yanlış anlamayalım. Biz, aynı dinden, aynı mezhepten olan insanların birbirine yap-tıklarını da gördük, bu acıyı da yaşadık. Karanlıktan yana değiliz, aydınlıktan ya-nayız. Buzluktan yana değiliz, sıcaklıktan yanayız. Biz, baş başa, omuz omuza, el ele vereceğiz." dedi.

Atatürk'ün, din hakkında çok güzel sözleri bulunduğunu belirten Özden bunlardan bir kaçanesini dinleyicilere aktardı.

"Allah kavramı, insan beyninin çok güç kavrayabileceği çok güç fizikötesi bir mese-ledir. Ancak, din, lüzumlu bir kurumdur. Dinsiz milletlerin yaşamlarını sürdürmesi-ne olanak yoktur; yalnız, şurası var ki, din, Allah ile kulu arasındaki bağılıktır."

"Türkiye Cumhuriyetinde her yetişkin dinini seçmekte hür olduğu gibi, belirli di-nî merasimde de serbesttir." Yani, ibadet hürriyeti vardır. "Tabiatıyla ibadetler, gü-venlik ve genel adaba aykırı olamaz, siyasi gösteriş şeklinde yapılamaz." Sonunu oku-yorum: "Bizim dinimiz için herkesin elinde bir değer ölçüsü vardır. Bu değer ölçüsüyle herhangi bir şeyin bu dine uygun olup ol-madığını kolayca takdir edebilirsiniz. Han-gi şey ki, akla, mantığa, toplum çıkarına uygundur, biliniz ki o bizim dinimize de uygundur."

Yekta Güngör Özden Atatürk'ten sözler naklettikten sonra dinin siyasallaşması duru-munda, demokrasinin de dinselleşeceğini be-lirterek, "O bakımdan, dinle oyun oynayan-lara olanak tanımayınız, hoşgörüyü yak-laşmayınız." dedi.

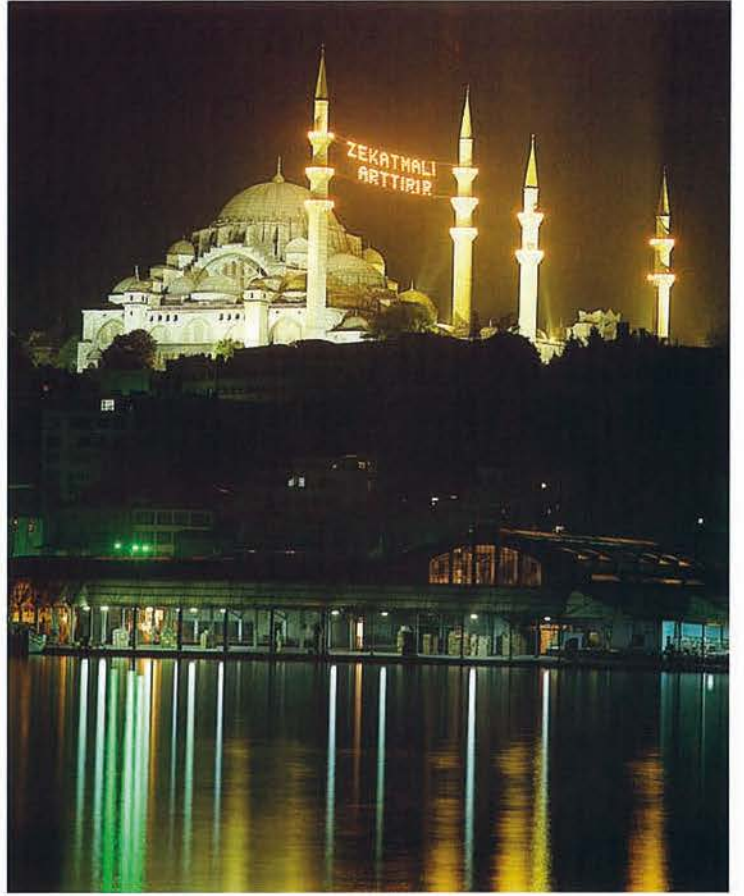
Yekta Güngör Özden konuşmasının so-nunda "Atatürk'ün, Haçlı ordularının önü-ne çıkan eski Osmanlı orduları gibi, Ulusal Kurtuluş Savaşında ülkemizi işgal etmek isteyen emperyalist güçleri durdurması, onların kutsal topraklara kadar inmesini önlemiştir. Bu nedenle, bugün dünyada en iyi Müslümanlık örneğini veren Türk ulu-sudur. Atatürk, Türkiye'de yaptıklarıyla, yalnız Türkiye Müslümanlığı için değil, dünya Müslümanlığı için en büyük katkıyı yapmış insandır. Onu, bir kez daha saygı-yı anıyorum." dedi.

ÜÇ AYLAR

RECEP • ŞABAN • RAMAZAN

İnsanoğlu hızla akıp giden ömrünü, zaman zaman durup kritik etmesi gerekir. İnsanın nerden geldim, nereye gidiyorum, kısaca ben kimim, neyim, ne yapmam gerekir, yaratılış gayem nedir? Diye kendisini sorgulaması ve bir nefis muhasebesi yapması kaçınılmazdır.

İçinde bulunduğumuz üç aylar da insanın nefis muhasebesi yapması, kendisiyle hesaplaşması için Rabbinin insanlara lütfettiği rahmet aylarıdır. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.)'in **"Allah'ım hakkımızda Recep ve Şaban'ı mübarek kıl ve bizi Ramazan'a eriştir"** diye dua ettiği bu aylar; bizlerin kendisini yenilemesine, hataların görülmesine, Allah için iyi bir kul, Peygamber için iyi bir ümmet, insanlık için de mükemmel bir fert olunmasına fırsat veren bir rahmet vesilesidir. Bu mübarek ayların içerisinde bulunan yine bizim yenilenmemize imkan sağlayacak Regaib, Miraç, Berat ve Kadir geceleri de birer nimettir. Hem de yapılan bütün hayır işlerin ve güzelliklerin manevî alanda karşılığının kat kat verildiği büyük bir nimet. Bu mübarek gece ve ayların değerlendirilmesinden doğacak feyizle kendimizi iyiye ve güzele yönlendirmemiz çok daha kolay olacaktır. Tabii esas olan iyilik ve güzellikleri bu üç ayla sınırlandırmayıp yaşantımızın bütün evresine hakim kılmaktır. Bu mübarek ayların değerlendirilmesiyle bu aylarda alınacak şevk, heyecan ve coşku insanları uzun vadede güzelliklere tebdil edecek ve güzel insanların çoğalmasına ve-

sile olacaktır. Çevresine ışık saçan bu güzel insanlar da varlıklarıyla toplumu aydınlatacak, toplumda birer örnek olacaklardır. İslâm da insandan güzel ahlâk sahibi ve çevresini aydınlatan birer fert olmasını istemektedir. Her Müslüman bir ışık kaynağı, sevgi ve hoşgörünün sembolüdür ya da olmalıdır. Bu insanlık için de ulaşılması gereken bir hedeftir. Ancak bu hedefe doğru yol alırken insan zaman zaman yanlışlıklar ve sapmalara uğrayabilir. Ama önemli olan Yüce Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.)'in de **"İnsanoğlunun her biri hata edicidir. Ancak hata edenlerin en hayırlısı tevbe edenlerdir"** buyurduğu gibi bu hataların farkına varıp doğruyu bulmasıdır. İşte bu üç aylar da insanların hatalarından dönmesi, güzelliklere ulaşması, gerçeklerin farkına varması için bir vesile ve büyük bir fırsattır.

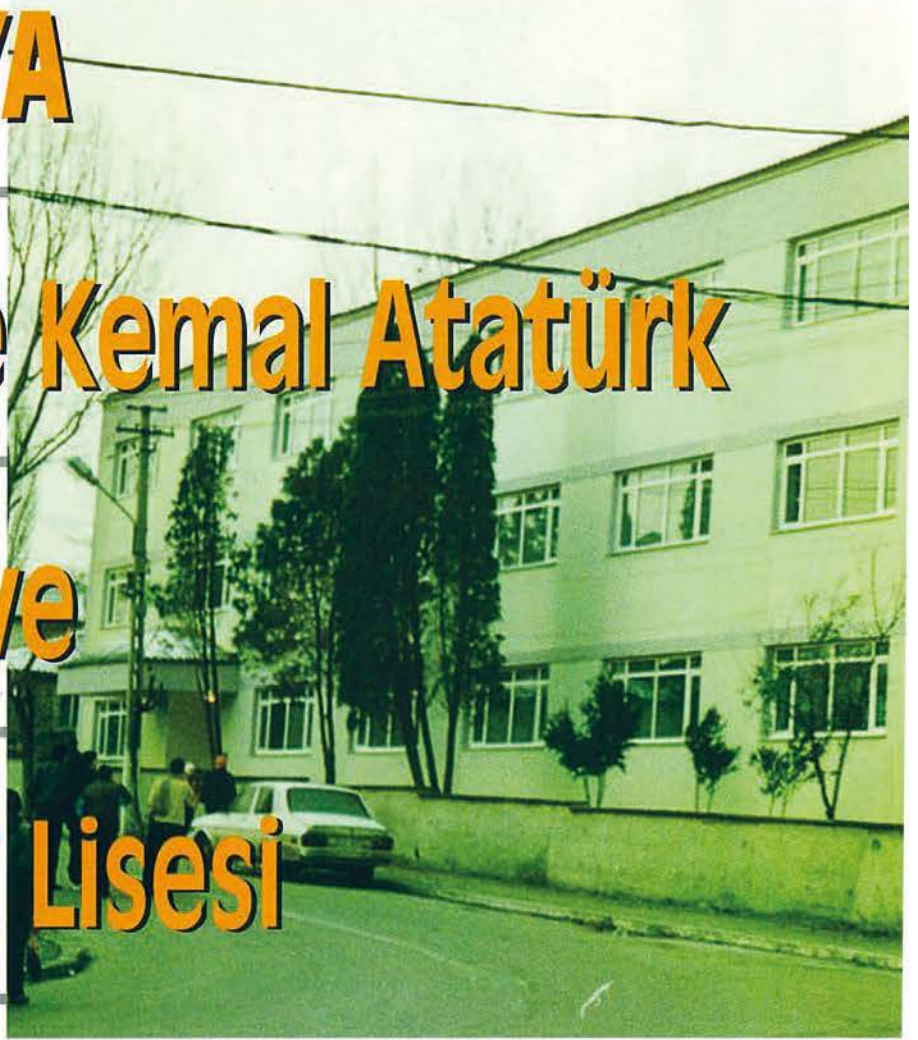
Bu fırsatı değerlendirmekle, insanlarımız birbirlerine daha hoşgörüyle yaklaşacaklar, ülkemizin birlik ve beraberliğinin perçinlenmesini de sağlayacaklar. Bu üç aylarda zirveye ulaşan yardımlaşma duygusu, sevgi, hoşgörü üç ayların sonunda hep birlikte büyük bir sevinçle idrak edeceğimiz Ramazan Bayramı dolayısıyla insanımız birbirini muhabbetle kucaklayacak, gönülden gönüle sevgi, hoşgörü olacak, milletimiz birlik ve dirlik içinde yarınlara daha ümitli ve heyecanla bakacaktır.

ROMANYA

Mecidiye Kemal Atatürk

İlahiyat ve

Pedagoji Lisesi

Romanya'nın demokratik yönetime geçmesiyle birlikte, dinî alandaki hareketlerde bir canlılık meydana geldi ve dinî hizmet, din eğitim- öğretimi, cami açılması gibi faaliyetler hız kazandı. Bunun sonucunda insanlara İslâmı doğru ve hurafelerden uzak bir şekilde öğretecek, yılların açlığını giderecek, gönüllere sevgi, hoşgörü tohumları ekecek din adamı, din hizmetlisi yetiştirecek okullara ihtiyaç duyuldu.

Müslüman Türklerin Romanya'da faaliyet gösteren teşkilatları, insanların din alanındaki açlığını gidermek ve doğru kanallardan din öğretimi almak amacıyla, din adamı yetiştirilmesi konusunda özellikle Müslüman ülkelerden destek

istediler. Sovyetlerin dağılmasından sonra Türk cumhuriyetlerinin yanında yer alan ve buradaki soydaşlarımızın dinî ihtiyaçlarını gidermeye çalışan Türkiye Diyanet Vakfı bu çağrıya cevap vererek, Türk cumhuriyetlerinde olduğu gibi Romanya'da da Müslümanların yoğun olduğu Mecidiye bölgesinde ilk defa 1937 yılında II. Sultan Mahmud'un emriyle Babadağ'da inşa edilen ve 1901 yılında Mecidiye'ye nakledilen,

1965 yılında varlığını yitiren bu medreseyi yeniden hayata kavuşturarak "**Mecidiye Kemal Atatürk İlahiyat ve Pedagoji Lisesi**" adı altında bir lise açtı.

Okulun açılış merasimine katılan Cumhurbaşkanımız Sayın Süleyman DEMİREL görülüyor. (18 Nisan 1996)

Cumhurbaşkanımız Sayın Süleyman DEMİREL'in okul öğrencilerini kabulü.

Azınlık statüsü taşıyan bu okulun ilahiyat bölümünden mezun olan öğrenciler, Romanya'daki Müslüman Türkler için vaiz, müftü, imam-hatip gibi dinî hizmet elemanı yetiştirmeyi, Pedagoji bölümünden mezun olanlar ise Romanya'daki Müslüman Türklerin ana dili olan Türkçe dersi öğretmeni ihtiyaçlarını karşılamayı hedef alıyor.

Romanya'da Türkiye Diyanet Vakfı'nın üstün gayretleri neticesinde açılan bu okulun bütün masrafları da yine Türkiye Diyanet Vakfı tarafından karşılanmaktadır.

Büyükelçimiz Volkan BOZKIR'ın okulumuzu ziyaretleri görülüyor.

Romanya ve Türkiye'nin ortak işbirliği ile 15 Eylül 1995 tarihinde eğitim ve öğretime başlayan, 18 Nisan 1996 tarihinde de Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel tarafından resmî açılışı yapılan "Mecidiye Kemal Atatürk İlahiyat ve Pedagoji Lisesi" buradaki Müslüman Türkler için çok büyük anlam ifade etmektedir. Çünkü Mecidiye'de daha önce dinî eğitim veren liseler kapatılmış ve bununla birlikte de Romanya'da din eğitimi resmen noktalanmıştı. Bugün Romanya Devleti'nin azınlık haklarına gösterdiği saygının sonucu olarak açılan bu lise ile birlikte din eğitimi de resmen başlamış bulunmaktadır. Romanya'da bu lisenin açılması; din eğitiminin devam etmesi, Müslümanların tarihini, dini ve dilini korumaları ve geliştirmeleri bakımından son derece önemli bir olaydır.

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından açılan bu lisenin kısaca tarihi şöyle:

Romanya'da Medresenin tarihçesi

Romanya topraklarında, çoğunluğu teşkil eden Romen halkıyla yanyana, Romen vatandaşlar olan Türk ve Tatar toplumları da yaşamaktadır. Bunlar, tamamıyla müslümandırlar.

Müslümanların çoğu Dobruca bölgesinde meskun olup, burada, onlar da, Romanya'nın iktisadî, sosyal, siyasal ve kültürel hayatına faal bir şekilde iştirak etmektedirler. Aynı zamanda, diğer azınlıklar gibi, Romanya'da yaşayan Türk-Tatar Müslüman toplumu da, anadili Türkçe ve İslâm Dini öğretimleri de dahil olmak üzere, Romen Anayasası'nın

Milletvekillerimiz Şükrü YÜRÜR ve Cevdet AKÇALI okulumuzu ziyaretlerinde görülüyor.

Öğrenciler sınıfta.

öngördüğü tüm hak ve özgürlüklerden yararlanmaktadır.

Dobruca'da, en eski eğitim birliği olarak, Gazi-Ali Paşa'nın, 1610 yıllarında, Babadağ kasabasında, kendi adını taşıyan Cami-i Şerifin yanında kurmuş olduğu Medrese sayılmakta ise de, yine yüzyılın ortalarında, Dobruca bölgesini enine-boyuna dolaşan Evliye Çelebi, "Se-yahatname" başlıklı eserinde, o sıralarda önemli askeri ve kültür merkezi olan Babadağ kasabasında üç medrese bulunduğundan bahsetmektedir ki bu kayıta göre, Dobruca'da, din ve kültür hizmetleri veren medrese müessesesinin mevcudiyetini çok daha gerilere götürmek mümkündür, diyebiliriz.

1837 yılında, II. Sultan Mahmud'un emriyle, Babadağ'da yine bir medrese inşa edilmiş olup, 1877-1889 yılları arasında, kısa bir kesintiyle, 1901 yılına kadar devam etmiştir. Ancak, 1901 yılında Babadağ medresesi, Bölgede Türk-İslâm nüfusunun azalmış olmasından dolayı, Mecidiye kasabasına nakledilmiş olup, burada 1965 yılına kadar varlığını sürdürmüş ve nihayet, öğrenci yokluğundan kapanmıştır. Şunu da bilmek gerekir ki, 17 Ağustos 1904 tarihinde, Mecidiye Medresesi ile ilgili olarak, yeni bir "Nizamname" kabul edilmiş olup, bu yeni düzenlemeye göre, eğitim süresi 8 yıl olarak tesbit edilmiştir. Aynı zamanda, eğitim sonunda özel bir komisyon huzurunda mezuniyet diploması alan öğrenciler, gerek imam-hatiplik ve gerekse Türkçe Öğretmenlik görevlerini yapma hakkını kazanmış oluyorlardı. Diğer taraftan, önemli hususlardan biri de med-

Son sınıf öğrencisi, İmam-Hatiplik sertifikası için uygulamalı imtihanında.

reseden mezun olanların, Romen Öğretmen Liseleri mezunlarıyla, aynı haklara sahip olmaları idi.

1930 yılından sonra, Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyetinde gerçekleştirmekte olduğu seri inkılaplar, Mecidiye Medresesi'nin de modernleşme sürecini büyük çapta etkilemeye başla-

Olimpiyat komisyonu kütüphanemizde çalışıyor.

mıştır. Nitekim, burada da, Yeni Türk Alfabeti kabul edilmiş ve ihtisasla ilgili derslerin yanısıra, yabancı diller eğitimine de yer verilmiştir. (Arapça yanında, Fransızca, Almanca gibi).

Öğrenciler de Avrupa tarzında, modern üniforma kullanmaya başlamışlardır. Medresenin Mecidiye Kasabası'na nakledilmesiyle, ilk dini eğitim müdürü olarak Hacı-Ali Mustafa Efendi atanmış ve idari müdür olarak da Romen dili dersleri veren ve aynı zamanda, Türkçeyi iyi konuşan ve Türk kültürünü yakından tanıyan Prof. Aleksandru Aleku tayin edilmiştir. Gerek mezun olan talebelerin 8 yıl boyunca iyi bir eğitim gördüklerinden ve gerekse medresede muhtelif dönemlerde görev yapan, Romen profesörlerinden: Aleksandru Aleku, Mircea Dragomirescu, Petre Dragoş, Vasile Vasilescu, Ion Anghel gibi ve talebelere Türk-İslâm kültürünü aşılayan müderrislerden: Siddık Hoca, Sabri Hoca, Hafız Cafer, Habib Hilmi, Mehmet Gaffar, Ömer Lütfi, Mehmet Niyazi ve diğer değerli hocaların yetkili şahsiyetler olmalarından dolayıdır ki, Mecidiye Medresesi, uzun müddet, takdire şayan bir Türk-İslâm Kültür Merkezi olarak tanınmıştır.

Lâkin, 1948 yılından sonra, yeni bir eğitim inkılabının uygulanmaya başlanmasıyla, Mecidiye Medresesi tasfiye edilme sürecine sokulmuş ve 1965 yılında kapılarını kapatmak zorunda kalmıştır. O tarihten bugüne kadar geçen zaman zarfında, medrese binası da bozulmaya yüz tutmuş ve bakımsızlıktan dolayı, harabeye dönmüştür. Ancak, ihtilâlden sonra, yani 1992 yılında, ilahiyât eğitimi yeniden başlatılmış olup, yine Mecidiye kasabasında bulunan: Nicolae Balcescu Lisesi dâhilinde iki yıl kadar devam etmiştir.

13 Temmuz 1995 tarihinde imzalanan Romen-Türk Protokolü gereğince, ilahiyât tedrisatı yapan müessese, bu defa: "Kemal Atatürk" İlahiyat ve Pedagoji Lisesi ünvanını alarak, bu yeni kuruluşla Mecidiye kasabasında, Româna Sokak, No: 2 adresinde bulunan bir de bina tahsis olunmuştur. Bu bina, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından rekor denilecek kadar kısa bir zaman içinde onarılmış ve modernize edilmiştir.

Pozitivizm

Emin ARIK

Pozitivizm, insanlığı ve bu arada ülkemiz insanlarını, son birbuçuk asırdır derinden etkileyen ve üzerinde hararetili tartışmalar yapılan, lehinde ve aleyhinde pek çok neşriyatın yapıldığı, batı menseli, felsefi bir akımdır. Pozitivizm, Fransız filozofu Auguste Comte (1798-1857) tarafından tesis edilen, Littré, Taine ve Mill gibi çok tanınmış tarafları bulunan felsefi bir doktrindir.⁽¹⁾

Pozitivizm, anlamını, deney ve gözleme dayalı "pozitif" bilimlere yaptığı vurgudan alır. Modern bilimlere duyulan saf inancı sembolize eder; tersi "negativizm"dir. Mit, din, teoloji, metafizik ve pozitif bilimleri inceleyen ve pozitif bilimlerin yöntemlerine uymayan herşey negatiftir.

Pozitivizme göre, insanın ve insanlığın bilimin başka kurtuluş yolu yoktur. Pozitivizm, bir kurtuluş reçetesidir. Taraftarlarının adlandırdığı şekliyle o, "bilimsel dünya kavrayışı ve görüşü", eleştirmenlerden Horkheimer'in adlandırdığı şekliyle "felsefi teknokrasi", Adorno'nun adlandırdığı şekliyle, "bilginin püritenizasyonu"dur. Pozitivizm, bu anlamda, bilim hakkında bir ideoloji, bir bilim ideolojisidir. Pozitivizm bilimizm (scientism) dir; pozitif bilimisttir.⁽²⁾

A. Comte ve onun ekolünü benimseyenlere göre, zihin, ancak, tecrübe ve tahkik edilebilen hakikatları elde edebilir. Mutlak olanı zihin kavrayamaz. Mutlak olan, bir bilinemez alandır. Bu sebeple metafizik meseleleri hiç düşünmemek gerekir. Çünkü boştur. Ancak vakıalara dayanan müsbet ilim hakiki ilimdir.⁽³⁾ İnsanlığın saadeti bu ilimler yoluyla mümkün olabilecektir.

A. Comte ve onu takibeden Dürkheim, Marx, Weber, E.Renan tarafından nüanslarla paylaşılan bir görüşe göre, artık Tanrı'ya ihtiyaç yoktur. Modernleşme ile birlikte din devrini ve ömrünü tamamlayacak ve ortadan kalkacaktır.⁽⁴⁾

İlginçtir ki, metafiziği inkâr eden Comte, daha sonraları şekil ve prensiplerini katolik mezhebin-den alan bir din kurma gayretine girişti.⁽⁵⁾ Comte, Allah ve maneviyat fikirleriyle, ilim ve medeniyetin telifini imkânsız gördüğü din fikrinin insan düşüncesinin ilk çocukluk devresine ait olduğunu söylediği halde, sonradan bir dinin lüzumuna inandı. Hem de işin garibi, dinin bu asra en uzak şeklini, basit bir putperestliği kabul etti: İnsanlığa ve kadına tapmak...⁽⁶⁾ Evet, bu yeni dinin Tanrısı(!) "İnsanlık" ve mucizeleri ise "ilmi buluşlar"dı.⁽⁷⁾ A.Comte "İnsanlık dini" diye, özel ayin ve ibadetleriyle, bir din icat ederek bir nevi peygamberlik iddiasına kalkışmış ve neticede âleme gülünç olmuştur.⁽⁸⁾

Bazılarımız belki yadırgayacaklardır ama, evet, pozitif felsefe dersleri'nin hocası, pozitif ilmihi!⁽⁹⁾

adlı kitabında söze şöyle başlıyor: "Şu veya bu şekilde bir ruhbanlığın bulunmadığı bir toplumun kendini idame ettirmesine de gelişmesine de imkân yoktur"! Evet, şaşılabacak bir şey belki ama, pozitivizmin kurucusu toplumda mânevî bir gücün varlığının ve itikadın gerekliliğine işaret ediyor ve toplumu yönetmek için yeni bir dinin gerekli olduğunu söylüyor. Artık geçersiz olan ve çağın insanının ihtiyaçlarını karşılamakta zaafiyet gösteren eski dinin yerini alacak olan bu yeni dinin adı "İnsanlık Dini" ya da "Beşeriyet Dini" olacaktır. Bu din eski dinle aynı fonksiyonları ifa etmeye muktedir olacaktır. Ama bu yeni dinin niteliği farklıdır. Bu din bütünüyle laiktir ve transcendenca'ı (aşkınlığı) dışlayıcı mahiyette bir dindir.⁽¹⁰⁾

Yeni dinde, insan aklının fevkinde aşkın bir güç yoktur; çünkü bu, Tanrısız, Tanrısı olmayan bir dindir. Comte bu konuda çok açık bir ifade kullanıyor; "Beşeriyet Tanrı'nın yerini artık ebediyen almış bulunuyor, ama tabii, onun geçici hizmetlerini de unutmuyor". Comte'un anlattığı gerçekten din midir? Bir ilâhiyatçının dediği gibi, bu, din mertebesine yükseltilmeye çalışılan ve dinin özellikleriyle donatılmak istenen, dinin fonksiyonları atfedilen ateist bir hümanizmadır. Ortaçağ ilâhiyatının yerini çağdaş sosyoloji almıştır. Bu dinin, toplumun seçkin aydınlarından kurulu seçkin uleması da vardır. Takvimi de, kendi mabedleri, ritüalleri ve kutsama biçimleri de.⁽¹¹⁾

A.Comte'un ortaya koyduğu dinde, önemli olan Allah'ın nızası değil, toplumun nızasıdır. Bu din, şu veya bu devletin sınırlarına hapsolmayan, beşeriyetin tümüne hitabeden bir evrenselliğe sahiptir. Evrenselidir çünkü, temelinin harcında bilim vardır. Artık tanrılaşmış toplum ve beşeriyettir ve din de onların tayin ettiği hedeflere ulaşmada hizmet verecektir. Böyle bir dinin yükümlülükleri vardır ve sanayi toplumunda boy gösteren ve Comte'un büyük bir tehlike olarak işaret ettiği "mânevî anarşiyi" göstermekte "araşsal değer" taşıdığı sürece bu din, iyi bir dindir, pozitiftir.⁽¹²⁾

Pozitivizmin dini yargılaması, dinlerin geleceği ile ilgili görüşler serdetmesi ve sonra da "beşeri bir din" inşa etmek istemesi, son derece büyük bir çelişki ve şaşılabacak bir haldir.

A. Comte'ye göre, sosyal tekâmülün son safhası, pozitivist cemiyetin doğuşuydu. Yani bütün cemiyetler teolojik ve metafizik safhadan geçtikten sonra pozitivist bir zihniyete ulaşacaklardı. Geçen yüzyıllarda hâkim düşünce tipi teolojik olduğu için, cemiyette de din adamları hakim bulunuyordu; ilmin hâkim olduğu bu çağda, onların yerine ilim adamları geçmekteydi. Bir cemiyeti bu son tekâmül safhasında ulaştırabilmek için yapılacak bütün

iş bir entelektüel reformdan ibaretti. İnsanlara müsbet ilim aşılanmalı, onların kafalarından teolojik ve metafizik düşünce çıkarılmalıydı.

Comte, bu düşüncelerinin gerçekleşmesi için verdiği programda, ideal cemiyetin şehir plânlarına kadar bütün teferruatı göstermekle beraber, pozitivist zihniyeti yerleştirmek üzere kullanılacak vasıtalar hakkında bilgi vermiyor. Mamafih, kendisi esas itibarıyla devrimci bir tip değildir, her şeyin sulh ve sükunet içinde olmasını ister. Zaten ona göre bu tekâmül, tarihi bir kaderdir, nasıl ol- sa olacaktır.⁽¹³⁾

Comte'un hemen arkasından gelen ve daha çok onun düşüncelerini takip eden Dürkheim de, günümüz (ondokuzuncu yüzyıl sonu, yirminci yüzyıl başı) cemiyetinin rasyonalist düşünce safhasına gelmiş olduğunu söylüyordu. Her iki sosyolog-filozof, geçen yüzyıl Batı düşüncesinde dine karşı takınılan tavırda, en etkili iki örnektir. Bu iki pozitivist filozofun görüşleri yüzündendir ki, gerek Batılı, gerekse Batı taraflısı aydınların pek çoğunda şu fikir hakim olmuştur: 1- din artık devrini tamamlamış bir sosyal müessesedir; modern cemiyetin esas vasfı, klasik dinlerin tesirinden çıkarak rasyonal düşünceyi hâkim kılmasıdır; 2- Modern cemiyetin ahlâkı dine değil, ilme dayanacaktır.⁽¹⁴⁾

Gerek Comte'un gerekse Dürkheim'in asıl gayesi artık Hristiyanlığın veya herhangi bir geleneksel dinin beslemekten aciz kaldığı sosyal ahlâk için tatminkar bir kaynak bulmaktır. Muhakkak ki ikisi de kendi düşüncelerinin, modernleşme çabası içindeki memleketler için bir kalkınma programı teşkil edeceğini hiç düşünmemişlerdi. Fakat, Avrupa'ya dönerek onu model almak isteyenle, ister istemez orada yaygın olan felsefi ve sosyolojik görüşleri de modern Avrupa'nın temel vasıflarından saydılar. Gariptir ki, Auguste Comte o devrin Türkiye'sini kendisi için hür bir atmosfer olarak görürken, Türkiye'de hürriyetsizlikten şikâyet eden ve Paris'e kaçan Jön Türkler orada, pozitivizmin avamı (vulgaire) bir çeşidi ile beslenmişler ve bu fikirlerin Türkiye'yi kurtaracağını sanmışlardı. Ahmet Rıza ve arkadaşlarının "isbatiye mesleği" dedikleri pozitivizm, Türkiye'de fikir sahasında gayet kısır kaldı, fakat münevverlerin siyasi ve sosyal değişim karşısındaki tavırlarında önemli bir unsur teşkil etti.⁽¹⁵⁾

"Aydınlanma" meselesi, Türkiye'nin yaklaşık iki asırdır düçar olduğu "kimlik bunalımı" veya "kimlik arayışı" ile yakından alakalıdır.⁽¹⁶⁾ Aydınlanma, 18. asırdan itibaren pek çok kişi tarafından tenkit edildi. Mesela, katolikler aydınlanmayı ciddi olarak yediler; Romantikler onu küçümseyip kötülediler. Keza; aydınlanmayı bir mason komplosu olarak gören Baruel gibi Fransızlar da vardı.⁽¹⁷⁾

19. Yüzyılda, Avrupa'daki aydınlanmadan etkilenen bizim ilk aydınlarımız ise, pozitivizmi ne-redeyse, "yeni bir din" olarak kavradılar. Meselâ, "Aydınlanma görüşünü" temsil eden Şinasi'ye göre, girdiğimiz yeni medeniyetin, Avrupa'nın mucizesi, akıl ve kanundur. Kanun, bu yeni dinin getirdiği hükümlerin temelidir.⁽¹⁸⁾ ve bilim, kul kö-

le olunması gereken "yeni bir değer", "yeni bir kutsal"dır. Bir geç-Tanzimat aydını olan Tefik Fikret, "kul köleyiz bilime" derken, "bilim sarhoşluğu"ndan yeni bir kölelik biçimi icat ettiğinin(!) farkında bile değildi. Bizim aydınlanmayı algılamamız, "Ziya"ya, "bilim"e tapmakla oldu; nasıl ki özgürlüğü "esir-i aşkın olduk ey didar-ı hürriyet" nidalarıyla bir tür(!) esaret olarak karşıladıysak, Aydınlanma'yı bir "din" olarak kavrayan Tanzimat kafası, ne yazık ki yüz yıl sonra da "marksizim"i yine bir "din", ya da aynı şey demek olan, dinin yerine geçen bir "kaime" olarak anlıyacaktır.⁽¹⁹⁾

Positivizm rüzgarı Cumhuriyet döneminde de etkisini sürdürmeye devam etti. Özellikle, Cumhuriyet pozitivizminin başlıca iki yanılığı oldu. Birincisi, Batı'yı aydınlanma'dan ibaret sandı. Oysa, "Modern Batı Düşüncesi", kendi mistik metafizik öğelerini, Hristiyanı motiflerini, oldum olası taşıdı. Bu, Descartes'da da böyleydi, Hegel'de, hatta günümüzün "pozitivist" Wittgenstein'da da. O kadar ki, Wittgenstein, I. Dünya Savaşında, "pozitivizmin âmentüsü" sayılan ünlü Tractatus'unu yazarken Tolstoy'un, "İncil'in Kısa Tasvir" kitabını elinden düşürmüyordu.⁽²⁰⁾ Ama bizde, Tasavvuf'a bile ilgi kurmak, daima reaksiyoner bir tavır olarak görülmüştür. İkinci yanılığı daha da tehlikelidir: Samıd ki, bin yıllık tarihi, gelenekleri, dini ve dünyevi inançları, tasavvurları olan bir toplum, bir hafıza kaybına uğratılarak, "topyekün" başka bir uygarlığın içine sokulabilir. Bu yöndeki çabalar, bugün çekilen pek çok sıkıntının da nedenidir.⁽²¹⁾

Comte'un ve Durkheim'in din hakkındaki görüşlerinin tenkidi ile ilgili en son şu söylenebilir: Her ikisinin görüşleri de, ilmi teori olmaktan ziyade, birer tarih kehanet doktrindir ve bu yüzden sadece sosyoloji tarihi içinde bir yerleri vardır. Ancak, bu iki filozofun durumları, bize din konusunda iki önemli gerçeği göstermektedir:

1- Din, sosyal müesseselerin en köklü ve en evrensel olanıdır;

2- Dinde cevabı aranan sorular veya tatmini istenilen ihtiyaçlar o kadar evrenseldir ki, biz bu ihtiyaçları değil, belki onların tatmin şeklini değiştirebiliriz. Nitekim geleneksel dinlerle tatmin olmayan ve bunların modern insanı doyurmayacağını düşünen Comte, eski dinlerin yerine, (yukarıda da belirttiğimiz gibi) rasyonalist bir din koymaya çalışmış, Durkheim ise, ahlaki çöküntüden kurtulmak için sosyal kıymetler üzerinde ittifak edilmesini teklif etmiş, büyük çoğunluğu dini olan kıymetlerin zorunlu olduğuna kanaat getirerek muhafazakar bir tavır takınmıştır.⁽²²⁾

Aslında, tecrübe ve müşahedeye dayanan pozitif ilim, kendi sahası dışında kalan konular hakkında müsbet veya menfi hiç bir hüküm de veremez. Böyle yaparsa, haddini aşmış selahiyetinin dışına çıkmış olur. Din, pozitif ilmin incelemeye yetkili olduğu bir saha ve konu değildir. Pozitif ilimlerin sahası ile metafizik konular birbirinden ayrındır. Pozitif ilimler, olayların kanunlarını açık-

lamaya çalışır, ancak bunların menşei ve gayesi nedir bilemez.⁽²³⁾

"Neden" ve "Niçin"ler bilimin değil, dinin sahasıdır.

"Kant", "Pratik Aklın Eleştirisi" adlı eserinde, bilimin ve felsefenin metafiziği bilemeyeceğini ve bu konuda yetkisiz olduğunu söyleyerek ona sınır çizer.⁽²⁴⁾

"Dünyanın niçin varolduğu sorusu bilimsel bir soru değildir, çünkü onun cevabı tecrübi doğrulamaya alanına girmez" diyor, Etienne Gilson.⁽²⁵⁾

Prof.Dr. Mehmet Aydın'a göre de; "Hayatın nihai gayesi nedir?" sorusuna bilimsel bir açıklama getirmek mümkün görünmemektedir.⁽²⁶⁾

Kurumsal fiziğin büyük dahisi Stephen Hawking; "Bilim, evrenin nasıl başladığı problemini çözebilirse de, neden var?! sorusuna açıklama getiremez. Ben bunun cevabını bilmiyorum", diyor.⁽²⁷⁾

Hawking ve onun gibi düşünen diğerleri, bu konuda hiç bir şekilde yadırganamaz. İlim disiplini içinde, "Kâinat neden var?", "Biz ne için yaratıldık?", "Niçin varız?" vb. sorulara cevap bulmak son derece zordur; ama, bilim bunları bilemez diye; hayatın, evrenin ve insanın varoluş nedeni ve gayesi yoktur, denilebilir mi?

Bilim bu sahada yetkili değildir diye, eşya ve hadiselerin bir menşei, bir ilk sebebi ve varlık gayesi yok mudur?

Materyalistler gibi tefekkür tembelliğine kapılarak işi sathi sebeblere ve tesadüflere bağlamak nasıl hatalı ise, pozitivistler gibi gurura kapılarak kendi gözlem ve deneylerinin dışında hiç bir hakikat tanımamak ve inkâr'a sapsak da hatalıdır. İbn Haldun'un (V. 808-1406) dediği gibi; "Sağır bir insan kulakla, kör de gözle idrak edilebilen şeyleri kabul etmeyerek duyu vasıtalarını nasıl dörde indiriyorsa, kendi idrak sahasının dışında varlık tanımayanlar da gerçeğin kör ve sağırlandı." ⁽²⁸⁾

Bugün ilim, kendi sahasını kabulleniş, dinin sahasına da saygı gösterir olmuştur. Ve asrımızın en büyük ilim adamları, pozitif ilimlerin Allah'ı inkâr değil, isbat edici neticeler verdiğini oraya koymuşlardır. Artık büyük bir açık yüreklilikle söyleyebiliriz ki, en derin ve en içten imana sahip olanlar; okuyan, düşünen, araştıran, tetkik ve tefekkür edenlerdir. Yani bilimle meşgul olanlardır...

Zaman ve ilmin verileri, pozitivizmi haksız kırmıştır.

İlmin, insanlığın ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyeceğini ifade eden biyofizikçi, Profesör Dr. Paul Cleirans Brosold'un sözleri ile yazımızı tamamlıyoruz:

"İlmi çalışmaya ilk başladığımız sıralarda ben de, son derece insan zekâsının ve düşünce kabiliyetinin hayranlarındım. Sağlam ilmi metodlarla bu kâinata çözümlenemeyecek bir problemin bulunabileceğini kabul etmezdim. Hayatın menşei, aklı ve daha bilinmeyen her şeyi ilmi metodlarla öğrenmenin mümkün olacağına inanıyordum. Ama atomdan gök cisimlerine, en küçük mikroptan insana kadar eşya hakkında bil-

gim arttıkça, anladım ki, henüz ilmin açıklıkla-
dığı çok şey var kâinata...

Milyonlarca yıl boyunca, ilim dev adımlarla zafarını sürdürülebilir daha... Ama yine de atomun detayları, kâinatın incelikleri ve aklın derinlikleri hususunda insanın halledemediği pek çok problem kalır. Bugün ilim adamları, ilmin bize eşyanın nasıl olduğunu açıkça, tafsilatlı ve derin bir şekilde açıklayabildiğini söylüyorsa da, çoğunlukla eşyanın nasıl ve niçinini açıklamaktan aciz olduğunu idrak etmiş bulunuyorlar. Şurası muhakkak ki, ilim ve insan aklı, tek başına bu ikisi, bize atomların, yıldızların, nebuların, hayatın ve insanın bu derece eşsiz bir şekilde niçin meydana geldiğini izah edemeyeceklerdir. İlim bize nebuların doğuşundan, mikrokozmoz ve makrokozmoz ile ilgili çok değerli hipotezlerden ve teorilerden söz etmesine rağmen, yine de kâinatın ana yapısını teşkil eden madde ve enerjinin nasıl olup da bugünkü duruma geldiğini izah edemeyecektir. Doğrusu selim düşünce ve mantık kuralları, bizi Allah'ın varlığına inanmaya zorlamaktadır." ⁽²⁹⁾

DİPNOTLAR

- 1- Süleyman Hayri Bolay, *Türkiye'de Ruhçu ve Maddecî Görüşün Mücadelesi*, Akçağ yayn., 4. basım, Ank-1995, s.80
- 2- Sabahattin Şen, *Türk Aydın ve Kimlik Sorunu*, (Hüsamettin Arslan'ın, "Pozitivizm" isimli makalesi, Bağlam yayn., İst-1995, s.545-46)
- 3- Cavit Sunar, *Varlık Hakkında Ana Düşünceler*, Ank-1977, s.34
- 4- Ethem Ruhi Fiğalı, *Din ve Devlet İlişkileri*, Muğla Üniv. Rektörlüğü yayn., Muğla-1997, s.15
- 5- S.H.Bolay, a.g.e., s.214
- 6- a.g.e., s.235
- 7- a.g.e., s.214
- 8- Ali Fuad Başgil, *Din ve Laiklik*, İst-1962, s.28-30
- 9- A.Comte, *Catechisme Positiviste ou Sommaire expositi-on de la Religion Universelle*, Flammarion, Paris-1966
- 10- Nur Vergin, *Türkiye Günlüğü, "Din ve Devlet İlişkileri; Düşüncenin Bitmeyen Senfonisi"* isimli makale, sayı. 29, Temmuz-Ağustos-1994, s.11
- 11- a.g.e. s.11
- 12- a.g.e., s.12
- 13- Erol Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötügen yayn., 3. basım, İst-1978, s.179
- 14- a.g.e., s.179
- 15- a.g.e., s.180-181
- 16- Fehmi Baykan, *Türkiye Günlüğü*, Sayı. 33, Mart-Nisan 1995, s.235
- 17- a.g.e., s. 249
- 18- Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ötügen Yayn., İst-1966, s.63
- 19- Ömer Naci Soykan, *Türkiye'den Felsefe Manzaraları*, Yapı Kredi yayn., İst-1993, s.140
- 20- a.g.e., s.140
- 21- a.g.e., s.141
- 22- E.Güngör, a.g.e., s.181
- 23- Bekir Topaloğlu, *Allah'ın Varlığı*, İst-1992, s.22
- 24- Emmanuel Kant, *Pratik Aklın Eleştirisi*, (çev: Toanno Kacuradi-Ülker Gökberg,Fusun Akatlı-Mete Tunçay), Hacet. Üniv. yayn., Ank-1980, s.1
- 25- Etienne Gilson, *Tanın ve Felsefe*, (çev: Mehmet Aydın), İzm-1986, s.78
- 26- Mehmet Aydın, *Din Felsefesi*, İst-1992, s.118
- 27- Stephen Hawking, *Kara Delikler ve Bebek Evrenler*, (çev: Nezihe Bahar) İst-1994, s.99
- 28- B.Topaloğlu, a.g.e., s.157
- 29- J.C. Monsma, *Niçin Allah'a İnanıyoruz*, İst.İs. c.1, s.92

Türkiye Hafızlık Yarışması Konya'da Yapıldı

Türkiye hafızlık yarışması finali bu yıl Konya'da yapıldı. İl elemelerinde birinci olarak bölge yarışmasına katılan ve burada da birinci gelen öğrenciler final için Konya'da buluştular.

Konya Hacıveyiszade Camii'nde düzenlenen hafızlık yarışmasına jüri olarak Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Şükrü Özbüğday, Mushafları İnceleme Kurulu Üyesi Turan Baycan ve Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı Eğitim Uzmanı Davut Kaya katıldılar. Yarışmada Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Dairesi Başkanı Şükrü Öztürk ile Din Eğitimi Şubesi Müdürü Abdullah Korkmaz ile Konya Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Yavuz da hazır bulundular.

Öğle namazını müteakip, heyecanın doruğa çıktığı dakikalarda yarışmaya

başlandı. Büyük bir emekle yarışmaya hazırlanan hafız öğrenciler güzel sesleriyle Kur'an-ı Kerim tilavet ederken yarışmayı izlemek için camiye gelen cemaat de okunan Kur'an-ı Kerim'i hushuyla dinlediler.

Yarışma neticesinde İstanbul Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'ndan Fatih Başelma birinci olurken, İstanbul Fatih Dülgerzade Kur'an Kursu öğrencisi Naim Katmer ikinci, Konya Karatay Ulurmak Nuraniye Kur'an Kursu öğrencisi Hasan Çiftçi de üçüncü oldu.

Yarışma sonunda Vakfımız tarafından birinci seçilen hafız öğrenciye 50.000.000. TL. ikinci seçilen öğrenciye 30.000.000. TL. üçüncü seçilen öğrenciye 20.000.000. TL. ve diğer öğrencilere de 15'er milyon TL. ödül verildi.

Yöre halkı ve esnaf, Kur'an-ı Kerim'i ezberleyen ve kendilerini bu alanda yetiştiren hafız öğrencilere çeşitli hediyeler verdiler.

Jüri

İstanbul - Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'ndan **Fatih Başelma** birinci seçildi.

İstanbul - Fatih Dülgerzade Kur'an Kursu'ndan **Naim Katmer** ikinci seçildi.

Konya - Karatay Ulurmak Nuraniye Kur'an Kursu'ndan **Hasan Çiftçi** üçüncü seçildi.

Tarihten Sayfalar

Önemli
ŞAHSİYETLER

BİRÜNİ

Astronomi, matematik, fizik, tıp, coğrafya, tarih ve dinler tarihi başta olmak üzere çeşitli alanlarda önemli eserler veren, Türk-İslâm ve dünya tarihinin en tanınmış ilim adamlarından birisidir.

Ebü'r-Reyhân Muhammed b. Ahmed el-Bîrûnî

4 Eylül 973 tarihinde Hârizm'in merkezi Kâs'ta doğdu. Ceyhun nehrinin aşağı kısmında yer alan bu şehir o dönemde Hârizm adıyla da anıldığından Bîrûnî el-Hârizmî nisbesiyle de bilinmektedir. Ancak kendinden önce yaşamış olan ünlü matematikçi Hârizmî (Muhammed b. Mûsâ) ile karıştırılmaması için kaynaklarda Hârizmî nisbesinden önce mutlaka Bîrûnî nisbesi de zikredilmiştir.

Bir Türk olan Bîrûnî'nin ailesine dair bilgi yoktur. Bîrûnî'nin ailesi hakkındaki belirsizliğe karşılık onun çocukluğundan beri araştırmacı bir ruha sahip olduğu, çeşitli konuları öğrenmek için aşırı bir istek duyduğu bilinmektedir.

Tanınmış âlim ve matematikçi Ebû Nasr İbn Irak, onun ilmi hayata iyi bir başlangıç yapmasını temin eden önemli bir simadır. Başkası için kullanmadığı "üstadım" sözünü bu hocası için kullanan Bîrûnî, ondan Öklit geometrisiyle Batlamyus astronomisini okudu. İbn Irak dışında Abdüssamed b. Abdüssamed el-Hakîm'den de dersler alan Bîrûnî'nin uzun süreli bir öğrenim hayatı olmadığı, daha çok kendi kendini yetiştirdiği bilinmektedir. Bu husus, onun sahip olduğu araştırma ruhu ve ilmi tecrübesi yanı sıra erken yaşlarda eser vermiş olmasından da çıkarılabilir. Nitekim ilk rasadını 380'de (990) yaptığına göre daha onyedim yaşında iken ilmi çalışmasını verimli bir noktaya ulaştırabilmiş demektir.

Yine aynı yaşlarda yarım derecelik bölümlere ayrılmış bir çember ile Kâs boylamından güneşin yüksekliğini ölçerek şehrin enlem derecesini hesaplamıştır. Yirmili yaşında iken de bir gözlemler ve ölçmeler dizisi planlamış, diğer bazı gereçlerin yanı sıra çapı 8 m. olan bir astronomik çember hazırlamıştır.

Hârizmşah Ebû'l-Abbâs Me'mûn b. Me'mûn'un himayesine giren Bîrûnî, onun kendisini üne ve refaha kavuşturduğunu kaydetmektedir. Şahsı için Ebû'l-Abbâs'ın sarayında bir daire tahsis edilen bilgin aynı zamanda bir müşavir olarak çalıştı. Kendisine sağlanan siyasi ve ilmi imkânlar sayesinde araştırmalarını Cürcân'da olduğundan daha verimli olarak sürdürme imkânı buldu.

Bîrûnî, Hârizmşah Ebû'l-Abbâs Me'mûn'un önüne getirdiği siyasi ve idari meseleleri çözüme kavuşturma-

da oldukça başarılı idi. Özellikle Hârizm'in Gazneliler ve Karahanlılar'la münasebetinde önemli roller üstlenmiştir.

Bîrûnî, daha 17 yaşında iken yaptığı araştırmalarda, çıplak gözle güneşe bakmaktan rahatsızlanmış, daha sonra Güneş'in sudaki aksinden faydalanarak çalışmalarını sürdürmüştür. Matematik, biyoloji, kimya ve fizik gibi bilimlerde çok sayıda eser veren Bîrûnî'nin asil önemli çalışmaları, coğrafya, astronomi ve jeoloji alanındadır.

Bîrûnî, yaptığı çalışmalar sonucunda Ekvator'un çevresini 25.000 mil (40.225 km) olarak hesaplamıştır. Avrupa'da ise ancak 700 yıl sonra, 17. yüzyılda, Fransız astronomi bilgini Piccard (Pikard) tarafından yapılan ölçümler sonucunda Ekvator'un çevresi 25.000 mil olarak ölçülebilmıştır.

Bîrûnî ayrıca, şehirlerin enlem ve boylamlarını ölçmüş, Güneş ve Ay'ın hareketini incelemiş, Güneş ve Ay tutulmasının çeşitli safhalarını çizimlerle anlatmıştır.

Bîrûnî, coğrafya konusunda da önemli çalışmalar yapmıştır. Çeşitli ülkeler hakkında araştırmalar yapan Bîrûnî, bir de Dünya haritası çizmiştir. Bir gün Gazneli Sultan Mahmud'a Kuzey Asya ülkelerinden bir gezgin gelmiş ve Güneş'in aylarca batmadığı bir bölgeyi gördüğünü söylemiştir. Ancak, Sultan Mahmud gezginin kendisiyle alay ettiğini zannederek onu hapsedirmeye kalkmıştır. Bîrûnî, yaptığı açıklamalarla Sultan Mahmud'u ikna ederek gezginin serbest bırakılmasını sağlamıştır.

Dünya'nın yuvarlak olduğunu ve döndüğünü eserlerinde belirten Bîrûnî, yer çekimi hakkında ise Newton (Nivton)'dan asırlarca önce şunları söylemiştir:

"Arz dönüyorsa, bu dönüşünden dolayı ağaçlar ve taşlar yerlerinden niçin fırlamıyor denilirse, şu cevabı veririz: Bu durum dünyanın dönmesi hakkında ortaya attığımız teoriyi çürütmez. Çünkü her şey dünyanın merkezine düşüyor. Demek ki o merkezde bir çekicilik var. İşte bu yer çekimi, yer yüzündeki şeylerin dışarı fırlamasına mani olabilmektedir."

Bîrûnî, jeoloji konusunda da çeşitli çalışmalar yapmış, denizler ve karaların oluşumu hakkında önemli görüşler ortaya koymuştur. Bu konuyla ilgili bir eserinde (Kitabüt Tahdîd), Jeolojik devirlerdeki değişme-

lerle ilgili olarak da şöyle demektedir:

"Arap Yarımadası bir zamanlar denizdi, sonra değişti kara oldu. Orada kuyu ve havuz açıldığı zaman bunun izleri hâlâ izlenebilmektedir. Çünkü, bunlar önce toprak, kum ve çakıl tabakalarıyla başlar. Daha sonra toprakta, bir gaye için gömüldüğü söylenmesine imkân olmayan kemikler ve hayvan kabukları bulunmaktadır. Hattâ, çıkarılan bazı taşlarda yapışık olarak hayvan kabukları ve iskeletler bazan çok iyi korunmuş olarak bulunmaktadır."

Bîrûnî'nin bu görüşleri, yapılan jeolojik araştırmalar sonucunda doğrulanmıştır.

Bîrûnî ayrıca Indus vadisinin denizin alüvyonlarla dolması sonucunda oluştuğunu, Ceyhun ırmağının yatağının da zamanla değiştiğini söylemiştir.

Hakkında yapılan araştırmalar sonucunda, Bîrûnî'nin gerçekten büyük bir bilgin olduğu ve yüzyıllar önce ortaya koyduğu görüşlerinin hâlâ geçerliliğini koruduğu anlaşılmıştır. Yaşadığı çağda, bilimle uğraşanlar astroloji, sihir, büyü gibi şeylerle ilgilenirken o, günümüzdeki modern bilimsel araştırma metodlarını uygulayarak mevcut bilgilerle yetinmemiş, daima araştırmalar yaparak bilgilerin doğruluğunu ispat etmeye çalışmıştır.

Yakın zamanlara kadar pek tanınmayan bu büyük Türk bilgini, doğumunun 1000. yıldönümünde birçok ülkede yapılan toplantılarla anılmıştır. UNESCO'nun çıkardığı Courirer (Kurier) dergisi, haziran 1974 sayısını Bîrûnî'ye ayırmıştır. Fotoğrafının yer aldığı bu derginin kapağında şu yazı yer almaktadır:

"1000 yıl önce Orta Asya'da yaşayan evrensel dehâ Bîrûnî, astronom, tarihçi, botanikçi, eczacılık uzmanı, jeolog, şair, mütefekkir, matematikçi, coğrafyacı ve hümanist."

Yaptığı çalışmalarla haklı olarak yaşadığı çağa adını veren Bîrûnî, Türklerin yetiştirdiği çok sayıdaki dahiden biridir.

1051 yılında Gazne'de ölen Bîrûnî geriye 120'den fazla eser bıraktı.

İlmî ve Dinî Şahsiyeti :

Bîrûnî'nin ilmi yönünü belirleyen en önemli özelliklerden biri, onun çok çeşitli alanlarda başarılı eserler verebilmiş olmasıdır. Çocukluğundan beri kendisinde mevcut olan araştırma tutkusu, çağının ilmi ve felsefi

birikimini yeniden üretici tarzda değerlendirme başarıyla birleşince döneminin zirveye ulaşan isimlerinden biri olmuştur. Nitekim Sarton onun yaşadığı döneme "Bîrûnî asrı" demektedir. Yine Sarton onu "bütün zamanların en büyük bilginlerinden biri", Barthold ise "İslâm âleminin en büyük bilgini" şeklinde niteler. Bîrûnî'nin özellikle tabii ve matematik ilimlerdeki başarıları ve orijinalliği göz alıcıdır. Aynı başarıyı gösterdiği beşerî ilimler ve dinler tarihi sahaları da onun ilmi tavrında objektiflik ilkesinin belirgin tarzda kendini gösterdiği alanlardır. Bu genel ilmi çerçevede içinde astronomi, aritmetik, geometri, fizik, kimya, tıp, eczacılık, tarih, coğrafya, filoloji ve etnolojiden jeoloji, botanik, mineraloji, dinler ve mezhepler tarihine kadar otuza yakın bilim dalında çalışmalar, buluşlar gerçekleştirmiş olan Bîrûnî, yoğun ilmi faaliyetinin yanı sıra dinî hassasiyetini daima korumasını bilen bir şahsiyettir. Onun tükenmek bilmeyen araştırma gayretini, taviz vermez objektiflik endişesini ve çok samimi dinî duyguların kendi şahsında başarıyla dengelediği öncelikle belirtilmelidir.

Bîrûnî'nin ilmi şahsiyetini belirlerken gözlem ve deneye verdiği önemin özel olarak vurgulanması gerekir. Ancak onun bütün ilmi metodu deneycilikten ibaret değildir. Ona göre tabiatı anlamak için sadece tek bir yol yoktur. Gözlem ve deney kadar tefekkür ve akıl yürütme, bunun da ötesinde ilâhî vahyin işaretleri de bilgi kaynağıdır. Hatta Bîrûnî, gözlem ve deneyle bulunan gerçeklerin İslâm bakış açısının genel çerçevesi içinde bir anlam taşıdığını söyler. Bununla birlikte astronomi, jeoloji, coğrafya, kimya ve biyoloji sahalarında gözlemin önemini kavramada çağdaşlarından çok ileridedir. Onun bir gözlemciliği en çok Aristoteli kozmolojisine yönelttiği eleştirilerde kendini gösterir. Bir hipotezin deneyle test edilmesi fikri yanında ölçmeye verdiği değer, Bîrûnî'yi fizik ve matematiğin modern kavranışına çok yaklaştırmıştır. Bu tavrıyla neredeyse bir Ortaçağ'lı olmadığı izlenimini uyandırır. Felsefî anlamda Pisagorcunun olmamasına rağmen matematiği tabiatın sayısal yapısını çözümlemeye yarayan bir disiplin olarak görmüştür. Onun yerin çevresini ölçmek için geliştirdiği metodlar, nesnelerin özgül ağırlıklarını ölçmek için uyguladığı orijinal teknikler bu anlayışın göz alıcı tezahürleridir. Bîrûnî'nin niceliği esas almayan Aristocu kavram sisteminden bu yönüyle uzaklaştığı söylenebilir. Mesela onun şimdiki piknometrenin ilkel bir şekli olan ve kendisinin "konik alet" diye adlandırdığı bir aleti kullanarak özgül ağırlıkları ölçme deneyleri, hem Aristocu tabii ağırlık kavramından hem de Aristocu ilim anlayışından bir uzaklaşmayı temsil eder.

Bîrûnî'nin en çok temayüz ettiği saha hiç şüphesiz astronomidir. Bunun yanı sıra modern araştırmacıların pek fazla yönelmediği astroloji incelemeleri de vardır. Bîrûnî'nin kozmolojisi ana hatları itibarıyla çağının arz merkezli anlayışına uygundur. En dışta sabit yıldızlar feleği olmak üzere en içteki ay feleğine kadar iç içe geçmiş sekiz küreden oluşan gökler, dairevi bir hareketle merkezde duran arza tesir etmektedirler. Matematik açıklamaya verdiği öneme rağmen Bîrûnî birçok Yunanlı astronomun aksine felekleri yalnızca bu açıdan ele almaz; çünkü onların fizikî mevcudiyetlerine inanır ve meseleyi bu yönden de değerlendirir. Ayrıca felekler sistemine bir dokuzuncusunu ekleyen

Müslüman astronomların bu tercihi için ilmi bir gerekçenin bulunmadığı fikrindedir. Bîrûnî'nin alternatif kâinat modelleri üzerinde düşünmesi ve güneş merkezli bir sistemin farzedilmesiyle astronomi araştırmalarının matematik yönünden etkileneceğini belirtmesi ilgi çekicidir; zira bu tavrı, çağındaki yaygın anlayışın dışına çıkma denemelerinden biridir.

Bîrûnî'nin Aristocu kavramlara sık sık başvurmakla birlikte Aristoteli sarsılmaz bir otorite gibi görmemesi ve hatta Aristoteli felsefesini sert bir şekilde eleştirmesi onun ilmi kişiliğinin iki yönünü ortaya çıkarır. Bunlardan birisi Aristoculuk adına felsefî bir dogmatizmi benimsememesidir.

Bîrûnî'nin ilmi kişiliğinin Aristoteli tenkitlerinde kendini gösteren ikinci yönü İslâm inançlarına sıkı sıkıya bağlılığıdır. Kendisi İslâm'a aykırı olduğuna inandığı her fikre şiddetle karşı çıkmıştır.

Sahip olduğu ilmi araştırma ruhu yanında dinî inançlara samimi bağlılığı, onun düşüncesinde ilim ve dinin dengeli bir uyumunu gerçekleştirmiştir. Çok çeşitli dinler ve felsefelerle mukayeseli olarak uğraşması, Grek, İran ve Hint kültürlerinin belli başlı klasiklerini derinden incelemiş olmasına ve çeşitli pozitif bilim dallarında çağının standartlarının çok üstünde bir bilgi seviyesine ulaşmış bulunmasına rağmen bu sayede daima samimi bir Müslüman olarak kalmıştır.

Eserlerinden tanıdığı çok sayıdaki ilmi şahsiyetin otoritesi onda bir taklit duygusu uyandırmak yerine orijinal katkıda bulunma şevki doğurmuştur. İlmi otoriteyi takdit etmek, bu otorite sebebiyle taklide düşmek, aksine tenkit ve tahkike yönelmek, bunları yaparken mensup olduğu dinin ilkelerine sonuna kadar bağlı kalmak, hatta onları yüce tutmak ve nihayet bu bağlılığı ilmi araştırmalarındaki objektiflik ölçüsünü zedelemeyecek şekilde sürdürmek onun ilmi şahsiyetini ifade eden en tipik tavrıdır.

Bîrûnî'ye göre insan cüsse itibarıyla birçok canlıdan küçük olmasına rağmen, akli sayesinde onların hepsinden üstündür ve onlara hükmetme imkânına sahiptir. İnsan, aklının ve imanının ışığında ilâhî hikmet, kudret ve rahmetin eserlerini görüp anlayabilir. Esas itibarıyla kâinatın yaratılışından beri Allah kendi yüceliğini ortaya koymakta, insan da akıl ve imana dayalı bilgilerle O'nun sıfatlarını idrake çalışmaktadır. İman ile akıl arasında sağladığı dengenin yanı sıra dinî ilimlere gösterdiği ilgiyi hayatının sonuna kadar devam ettirmiş olması da Bîrûnî'nin dinî samimiyyetinin bir delili sayılmalıdır. Esas olarak tabiat ilimleriyle uğraşması da Allah'ın kevnî âyetlerini anlamak, kâinatın yapısından ve düzeninden Allah'a ulaşmak, O'nu yüceltmek gayesine yöneliktir. Ancak ilimde katedilen mesafelerin insandan aczi gideremediğine, ilmin son sınırına gelindiğinde ötesini ilâhî ilme havale etmek gerektiğine inanmıştır. Bîrûnî eserlerinde sık sık kur'an âyetlerine başvururken onların çeşitli ilimler açısından yorumlanmasını amaçlamıştır. Belâgat ve l'câzına hayran olduğu Kur'an'ı doğru anlamak ve yorumlamak için bütün ilmi birikimini seferber eden Bîrûnî ilgiye karşılanan yorumlara ulaşmıştır. Ayrıca Bîrûnî'nin eserlerinde dinin önemi, hidayet üzere olma isteği, ilimsiz ibadetin eksikliği, iç ve dış temizlik, ibadetin vazgeçilmezliği, Allah korkusunun fert ve toplum psikolojisi üzerindeki olumlu rolü, dünyevi iktisarlardan uzak olmanın gerekliliği gibi konulara dair be-

yanları, dinî inanç ve yaşayışı hakkında önemli ip uçları ihtiva etmektedir.

Kiblenin tayini için geliştirdiği matematik usullerden dolayı kıyamet günü sevap uman Bîrûnî, bu konularda ağır davranıp gereğini yapmamanın nankörlük olduğunu yazmıştır. Bu alanda geliştirdiği teknikler, çeşitli mezheplere ait farklılıkları hesaba katacak kadar ayrıntılıdır.

Bîrûnî'nin öteki dinlere de ciddi bir şekilde eğilmesi, bunun da ötesinde oldukça objektif değerlendirmeler yapabilmesi, kendisine inanç fenomenini ilmi şekilde inceleme ve farklı dinler arasında mukayeseler yapma imkânı vermiştir. Doğrudan doğruya bir dinler tarihi araştırmalar için oraya sağlam metodolojik esaslar ve örnekler koymuştur. Farklı din ve kültürleri mukayeseli olarak incelemek için gerekli olan dilleri öğrenen Bîrûnî bu konuda da devrinin en büyük ismidir. Kendisi Hârezmce, Söğdca, Arapça, Farsça, Grekçe, İbrânce, Süryanice ve Sanskritçe bilmekteydi.

Eserleri:

Bîrûnî'nin ele geçmiş ve ikisi dışındakileri yayımlanmış en önemli eserleri şunlardır:

1. el-Âşârü'l-bâkiye, anî'l-kurûnî'l-hâliye.
2. Tahdidü nihâyâtî'l-emâkin, li-tashihi mesâfâtî'l-mesâkin.
3. et-Tefhîm, fi evâ ilî sinâ atî't-tencîm.
4. Tahkîku mâ li'l-Hind, min makûletin makbûletin fi'l-akl ev merzûle.
5. el-Kânûnû'l-mes'ûdî
6. el-Cemâhîr, fi'l-cevâhîr.
7. eş-Şaydele, fi't-tb.
8. Risâle fi Fihristi kütübî Muhammed b. Zekeriyâ er-Râzî
9. Makâle fi'stihrâcî'l-evtâr fi'd-dâ'ire bi-havâssî'l-hattî'l - münhanî fihâ.
10. İfrâdû'l-makâl fi emrî'l-ezâl.
11. Temhîdû'l-müstakar li-tahkîki mâ ne'l-memer.
12. Fî Râşikâtî'l-Hind.
13. Hikâyetü'l-âletî'l-münsemâmât bi's-südsî'l-Fahrî
14. Makâle fi hikâyeti tarîkı'l-Hind fi'stihrâcî'l-umr.
15. Tercemetü kitâbi Batencel fi'l-halâs mine'l-irtibâk.
16. Gurettî'z-zicât.
17. Kitâb fi'sti'âbi'l-vüchuhî'l-mümkin fi şân'a-tî'l-asturlâb
18. Makâle fi'n-nisep elletî beyne'l-gilizzât ve'l-cevhâhir fi'l-hacm.
19. Makâle fi seyrî sehmâyî's-sa'adeti ve'l-gayb.
20. Kitâbü Tastihî's-suver ve tebtihî'l-küver.

Bîrûnî'nin kibleye dair ileri sürdüğü çeşitli fikirler yanında yazdığı altı eseri daha vardır.

Bolvadin

Cumhuriyetimizin 75. Kuruluş Yılı münasebetiyle Bolvadin Şubemiz tarafından bir dizi etkinlikler gerçekleştirildi.

Bolvadin Şubemiz vatandaşları aydınlatmak amacıyla "Kur'an-ı Kerim'in Meşverete Bakış Açısı" konulu bir konferans düzenlendi. Yard.Doç.Dr. Ahmet Gürtaş'ın tebliğ sunduğu konferansa, İlçe Kaymakamı, Belediye Başkanı, Cumhuriyet Savcısı, daire amirleri ve kalabalık bir vatandaş topluluğu katıldı.

Konferansın açış konuşmasını yapan Bolvadin Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Zeki Sayar, Cumhuriyet rejiminin mükemmel bir rejim olduğunu ifade ederek, "İnsanlık ailesinin seçkin bir üyesi olan necip milletimiz, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesinden ayrılması ile kadını-ereği, genci-yaşlısı Mustafa Kemal'in önderliğinde İstiklâl Savaşımızı zaferle noktalamış, cumhuriyet idaresini benimsemiştir. Cumhuriyet idaresini yansıtan bir çok davranış modeli bizim dini ve millî geleneklerimizde de mevcuttur" dedi.

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yard.Doç.Dr. Ahmet Gürtaş da sunduğu tebliğinde, Cumhuriyet idaresi ve bu Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün İslâm Dini hakkındaki görüşlerini ifade etti. Cumhuriyet idaresinin insan akıl ve bilgisinin ulaştığı en iyi idare şekli olduğunu belirten Gürtaş, bunu Kur'an-ı Kerim, Asrı Saadet ve Hulafâi Raşidin döneminden örneklerle takdim etti.

Konferansın sonunda Bolvadin Kaymakamı Mehmet Yılmaz, Atatürk'ün İslâm Dini konusundaki görüşlerini açık ve net bir şekilde dinleyicilere aktaran, dinleyicileri aydınlatan ve Cumhuriyetimizin halk tarafından daha iyi kavranmasına yardımcı olan Yard.Doç.Dr. Ahmet Gürtaş'a bir plaket verdi.

Şubemiz bu anlamlı ve güzel konferansın yanı sıra, eski bir yerleşim yeri olan Bolvadin'in tarihî ve manevî zengin-

AFYON

Camiler Haftası ve Cumhuriyetimizin 75. yılı münasebetiyle Afyon Müftülüğü ve Türkiye Diyanet Vakfı Afyon Şubesi işbirliği ile "Kur'an-ı Kerim'e Olan İhtiyacımız ve Kur'an'ın Meşverete Bakış Açısı" konulu bir konferans düzenlendi.

İstiklâl Marşı ve Kur'an-ı Kerim okunarak başlanan konferansta Afyon Müftüsü ve Türkiye Diyanet Vakfı Şube Yönetim Kurulu Başkanı M.Hakkı Özer bir konuşma yaptı. Açış konuşmasını müteakip Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç.Dr. A.Lütfi Kazancı tebliğini sundu.

Kazancı tebliğinde insanlığın Kur'an'a muhtaç olduğunu ve Kur'an'ın yaşanmak için geldiğini vurgulayarak, "Kur'an dünyevî, uhrevî birçok hükümleri ihtiva etmektedir. Müsbet ilimlere ait işaretler vardır. Şûra, meşveret çok önemlidir. Gerek ayet-i kerimeler, gerekse Resulullah'ın uygulamalarında meşvereti görüyoruz. İnsanlık Kur'an-ı Kerim'i okumalı, anlamalı, hayatında da uygulamalıdır. Değişmeyen, değiştirilmeyen yegane hak kitap Kur'an-ı Kerim'dir." dedi.

Üst düzey yetkililerin de katıldığı panel vatandaşlar tarafından ilgiyle izlendi.

liklerini gün ışığına çıkartmak ve gelecek nesillere taşımak amacıyla "Bolvadin Camileri, Tarihî Eserleri ve Dinî Şahsiyetler" konusunda bir kitap hazırlayarak baskıya sunmuştur.

Yine bu şubemiz, hıfzını tamamlayan 20 hafız öğrenci için hafızlık cemiyeti düzenledi. Vatandaşların ilgisinin bihayli fazla olduğu ve duygulu anların yaşandığı merasimde hafızlara çeşitli hediyeler de takdim edildi.

Bu hizmetlere ek olarak şubemiz, halkımıza güvenilir kaynaklardan ve ucuz kitap satışı yapılması amacıyla Çarşı Camii bahçesinde bir de kitap satış reyonunu hizmete açtı.

ELAZIĞ

Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından desteklenen “Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu” Elazığ Edibe Can Müftülük Sitesi’nde gerçekleştirildi.

Tarihi M.Ö. 900’lü yıllara kadar giden Harput, tarihin her döneminde hareketli günler geçirmiştir. Özellikle 1071 Malazgirt Zafarı’ndan sonra daha da hareketlenmiş, siyasal ve stratejik önemine ek olarak, bir kültür ve medeniyet merkezi olarak da 20. asrın başına kadar önemini devam ettirmiştir.

Çoğu zaman birkaç kavmin birlikte yaşadığı bu tarihî huzur merkezinde, Türk-İslâm kültür medeniyetine hizmet eden bilim, kültür, sanat, folklor, şiir ve edebiyat dünyasına büyük katkılar sağlayan hayli insan yetişmiştir. Ancak ne yazık ki bunların çoğunu tanımamaktayız. Halbuki onların tanınması ve her birinin kendi dünyalarına tanıtılması gerekmektedir. İşte bu düşünceden hareketle; tarih ve coğrafyası ile sosyal yapısını ve gelişimini ortaya koymak, aynı zamanda unutulma süreci yaşayan diğer değerleri gün yüzüne çıkarmak amacıyla Elazığ Müftüsü ve Türkiye Diyanet Vakfı Şube Yönetim Kurulu Başkanı Doç.Dr. Fikret Karaman’ın girişimleriyle Elazığ Valiliği’nin himayelerinde Fırat Üniversitesi Rektörlüğü, Elazığ Müftülüğü ve Türkiye Diyanet Vakfı’nın katkılarıyla “Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu” tertip edildi.

Sempozyuma Elazığ dışındaki üniversitelerden 45, Fırat Üniversitesi’nden 30 kişi olmak üzere toplam 75 bilim adamı katıldı.

Açılış konuşmasını İl Müftüsü ve Türkiye Diyanet Vakfı Şube Yönetim Kurulu Başkanı Doç.Dr. Fikret Karaman’ın yaptığı sempozyumda sırasıyla Türkiye Diyanet Vakfı Mütavelli Heyeti Üyesi Prof.Dr. Mustafa Uzunpostalcı, Fırat Üniversitesi Rektörü Eyüp G.İşbir, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Rıdvan Çakır, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Mehmet Aydın ve Elazığ Valisi M.Lütfullah Bilgin birer konuşma yaptılar.

Daha sonra Fırat Üniversitesi öğretim görevlileri Yaşar Sabri Şanlı ile Öznur Aksoy’un “Resimlerle Harput” ve İmam-Hatip Nihat Oğuz’un hazırladığı “Hat ve Tezhip” sergilerinin açılışına geçildi. İlgili izlenen sergi büyük bir beğeni kazandı.

Sergilerin açılması ve gezilmesinden sonra sempozyuma başlandı. İki salonda gerçekleştirilen sempozyumun I. oturumuna Prof.Dr. Mehmet Aydın ve Doç.Dr. İbrahim Yılmazçelik’in başkanlığında başlandı. İki salonda oniki oturum halinde gerçekleştirilen sempozyumda

75 tebliğ sunuldu. Tebliğlerin sunulmasından sonra Prof.Dr. Mehmet Aydın başkanlığında Prof.Dr. Erol Ayyıldız, Prof.Dr. M. Ali Ünal, Prof.Dr. Mehmet Cici, Prof.Dr. Süleyman Ateş ve Prof.Dr. Saffet Bilhan tarafından sempozyumun değerlendirilmesi yapıldı.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Mehmet Aydın, bu oturumda yaptığı konuşmada, tarihi inkâr etmekle yok olmayacağını belirterek, tarihin yeniden ihya edilmesi gerektiğini söyledi. Prof.Dr. Mehmet Aydın, “Bence tarih yeniden inşa edilmez, ihya edilmelidir. İhyanın manası duygusal, düşünsel ve bilgisel bir bağlanımdır. Eğer

bizi duygusal, bilgisel ve düşünsel olarak tarihimize bağlıyorsa, tarihimiz bizde yaşıyor demektir. O zaman tarih bir bilinçtir. Bizde bilinç olmadı sürece tarih çiziklerle kağıt üzerine geçirilmiş bir karalama demektir. Ancak tarih bizi etkilediği, bizim hayatımızda yol gösterici, yön verici bir role sahip olduğu zaman bir mana ifade ediyor. Bu konuda eksik olduğumuza işaret etmek istiyorum” dedi.

Harput’la ilgili son yılların en kapsamlı araştırması olan bu bilimsel çalışma, tarihî bir kaynak olmak üzere kısa sürede kitap haline getirilecektir.

Gördes

Gördes Müftülüğü tarafından, Camiler Haftası münasebetiyle camilerin önemi konusunda bir konferans düzenlendi. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Hüseyin Yaşar’ın konuşmacı olarak katıldığı konferansta camilerin toplumumuzdaki önemi dile getirilerek, camilerin birleştirici ve kaynaştırıcı özelliği anlatıldı.

Konferansta, Gördes Şubemiz tarafından hafta münasebetiyle lise ve dengi okullardaki öğrenciler arasında düzenlenen “Dinimizde Çevre Düzenlemesi ve Temizlik” konulu kompozisyon yarışmasında dereceye giren öğrencilere ödülleri de takdim edildi.

GİRESUN

Camiler haftası münasebetiyle Giresun'da il ve ilçe müftülük personelinin katıldığı bir atletizm yarışması yapıldı.

İl ve ilçe personelinden toplam 80 yarışmacının katıldığı yarışma 3000 metre kategorisinde yapıldı.

Yapılan yarışma sonucunda ferdi klasmanda; birinciliği Eynesil ilçesinden Mehmet Öztürk, ikinciliği Şebinkarahisar ilçesinden Yunis Tokar, üçüncülüğü de Keşap ilçesinden Kemal Uğur aldı.

Takım halinde ise; birinciliği Keşap İlçe Müftülüğü, ikinciliği Dereli İlçe Müftülüğü, üçüncülüğü ise Bulancak İlçe Müftülüğü kazandı.

Ferdi klasmanda dereceye girenlerden birinciye 30 milyon TL ve bir altın, ikinciye 20 milyon TL ve bir altın, üçüncüye de 10 milyon TL ve bir altın ödöl olarak verildi. Ayrıca bu yarışmada dereceye giren sporculara Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nce madalya ve başarı belgesi verildi. Takım halinde dereceye girenler ise, birer kupa aldılar.

Giresun Müftülüğü'ne bağlı bölge yatılı Kur'an kursundan mezun olan 24 hafız için "İcazet Merasimi" yapıldı. Giresun Seyyit Vakkas Camii'nde yapılan merasime Giresun İl Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Namık Hisar, Ordu İl Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Cevat Altun, daire müdürleri, çevre ilçe müftüleri ve kalabalık bir topluluk katıldı.

Törende Ordu İl Müftüsü Cevat Altun, Giresun Müftüsü Namık Hisar ile Tirebolu ve Yağlıdere ilçe müftüleri de günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yaptılar.

Tören sonunda hafızlara Türkiye Diyanet Vakfı Giresun Şubesi tarafından birer altın hediye edildi. Hafızlara, törene katılan vatandaşlar tarafından da çeşitli hediyeler verilmesi duygulu anlar yaşattı.

İcazet merasimi, öğrencilere diploma ve hediyelerinin verilmesinin ardından yapılan dualarla sona erdi.

KIRŞEHİR

Kırşehir İl Müftülüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Merkez Bölge Yatılı Kur'an kursunda hıfzını tamamlayan 5 öğrenci için İl Müftülüğü ve Türkiye Diyanet Vakfı Kırşehir Şubesinde Cumhuriyetin 75. Yılı etkinlikleri çerçevesinde hafızlık merasimi düzenlendi.

Kırşehir Merkez Cacabey Camii'nde yapılan tören, bölge yatılı Kur'an kursu öğreticisi Hafız Mustafa Taşdelen'in okuduğu Kur'an-ı Kerim ile başladı. Tören münasebetiyle bir konuşma yapan Kırşehir Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Aydın İşbakan hafızlığın önemine değinerek, Kırşehirde yeni hafızların yetiştirileceğine işaret etti.

Diyanet İşleri Başkanlığı Bilgi İşlem Merkezi Müdürü Mustafa Karahan da yaptığı konuşmada Kırşehir'de hafızların yetişmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirerek, önümüzdeki yıllarda da hafızların yetişmesini ve bu tür merasimlerin yapılmasını diledi.

Tören konuşmalarını müteakip diplomalarını alan öğrencilere Türkiye Diyanet Vakfı Kırşehir Şubesi ve vatandaşlar tarafından çeşitli hediyeler verildi.

Konak

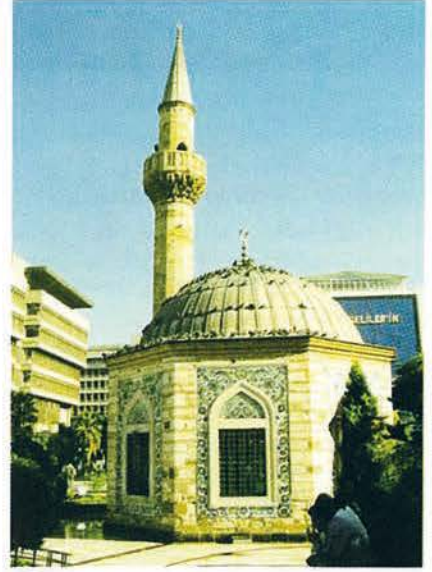
Camiler Haftası münasebetiyle Konak Müftülüğü'nün organizesinde Türkiye Diyanet Vakfı Şubesi'nin katkılarıyla hazırlanan Cumhuriyetimizin 75. Yılında İzmir Camileri Fotoğraf Sergisi büyük ilgi gördü.

Çetin Emeç Sanat Galerisi'nde gerçekleştirilen serginin açılış merasimine İzmir Vali Yardımcısı Ramazan Urgancıoğlu, Konak Kaymakamı M.Haluk Saygı, İzmir Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Talat Şimdi, Vakıflar Bölge Müdürü Feridun Hatip, Konak Müftüsü ve Türkiye Diyanet Vakfı Şube Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Bulut ve kalabalık bir sanatsever grubu katıldı.

Konak Kaymakamı M.Haluk Saygı, tören münasebetiyle yaptığı konuşmada, vatanımızın mimari abideleri olan camilerimize toplumumuzun maddî ve manevî alanda büyük katkı sağladığını söyledi.

Konak Müftüsü ve Türkiye Diyanet Vakfı Şube Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Bulut da Vakfımızın katkılarıyla, sanatçı Alim Korkmaz tarafından görünlülenen camilerin fotoğraf sergisine dönüştürülmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Ahmet Bulut camilerin toplumumuzdaki önemine de değinerek, camilerin kardeşlik ve eğitim alanında büyük önem taşıdığını vurguladı.

Fotoğraf Sergisi'nde tarihi ve mimari özelliklerini koruyan camilerle, Cumhuriyet döneminde inşa edilen İzmir camilerinden seçme eserler yer aldı.

Korkuteli

Korkuteli Müftülüğü yapmış olduğu gayretli çalışmaları neticesinde ilçe merkezinde bulunan Çayırli Camii bahçesinde, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı yayınlarının satılacağı bir yayınevini hizmete koydu.

Antalya'nın yayla ilçesi olan Korkuteli'nde halk, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın başlattığı Kafkas ve Balkan Ülkelerine Kur'an-ı Kerim Bağış Kampanyası'nda adeta birbirleriyle yarıştılar. Korkuteli Müftülüğünden verilen bilgiye göre, bağış kampanyası için müftülüğe toplam 1001 adet Kur'an-ı Kerim bağışlandı.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kafkas ve Balkan ülkelerindeki soydaşlarımıza ulaştırılmak için başlatılan Kur'an-ı Kerim'lere vatandaşlarımız isim ve adreslerini yazarak, bu kardeşlerimize her zaman kucak açtıklarını ifade ettiler.

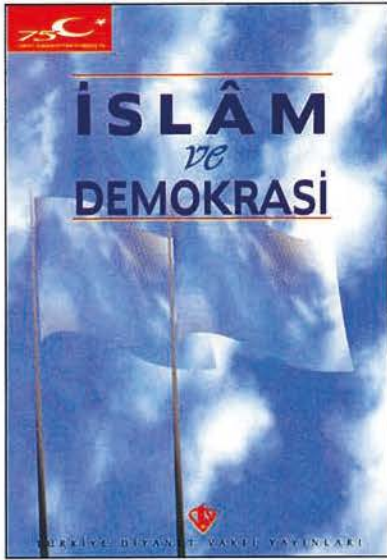

Yeni Yüzyılın Gündemi : İslâm ve Demokrasi

Demokrasi üzerinde, her gün çeşitli gazetelerde ve çeşitli kitaplarda değişik bilgiler, değişik fikirler ileri sürülmektedir. Ama, bizde, bilhassa son on senedir demokrasi gündemden düşmemektedir ve artan bir hızla da bu alaka gelişmektedir. Ama, demokraside, Türkiye’de olduğu gibi diğer yerlerde de, herkes kendine göre bir şeyler aramaktadır ve kendine göre mânâlandırmaktadır. Türkiye’de de aynı şey var. Dolayısıyla, eskiden totaliter rejim taraftan olanlar dahi demokrasiye sarılmaktadırlar, demokrasiyle kendi imkânlarını, kendi fikirlerini ifade fırsatı doğacağına inanmaktadırlar. Hatta, bunların sayısı da bir hayli kabanktır.

Acaba demokrasi nedir? Batı’da nasıl gelişmiştir; demokrasinin verdiği imkânlar nelerdir; bu imkânlarla, İslâm’ın getirmiş olduğu fırsat ve imkânlar nelerdir ve bunlar ne derece bağdaşır? Tarih boyunca İslâm dünyasındaki uygulama ile Batı dünyasındaki uygulamalar nasıl olmuştur; bilhassa İslâmın çeşitli dönemlerindeki uygulamalar, Hazreti Peygamber döneminden günümüze kadar, günümüzde de çeşitli İslâm ülkelerindeki farklı uygulamalar sırasıyla ne derece irtibatlıdır?

İşte bu soruların cevaplarını, bu konularda yapılan tartışmaları, 20-26 Nisan 1998 tarihleri arasında düzenlenen “Kutlu Doğum Haftası” münasebetiyle Ankara’da üç gün süren “İslâm ve Demokrasi” konulu sempozyumda sunulan tebliğlerin ve müzakerelerin yer aldığı bu değerli eserde bulacaksınız.

İslâm'a Giriş

İSLÂM'A GİRİŞ

Prof.Dr. Muhammed HAMİDULLAH
Çev.: Cemal AYDIN
368 s., I. hamur

Büyük tarihçi ve müslüman bilgin Hamidullah'ın bir çok dünya diline tercüme edilen temel eserlerinden biri. İslâm konusunda asgari düzeyde bilinmesi gereken bütün bilgilerin ele alındığı bir eser.

DER ISLAM

Prof.Dr. Muhammed HAMİDULLAH
358 s., I. hamur
Almanca

İslâm'a Giriş.
İslâm'ın temel öğretileri.

TEFSİR USÛLÜ

TEFSİR USÛLÜ

352 s., I. Hamur
Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin hepsi aynı açıklıkta olmadığı için onda mevcut olan sanatların ve sırların çözülmesi gerekir. Bu işi de halletmeyi usûlü tefsir ilmi üzerine almıştır. Kur'an tarihi, Kur'ani ilimler ve tefsir tarihi olmak üzere üç bölümde takdim edilen bu eser, tefsir ilmine yardımcı olacak en mühim hususları ele alması bakımından önem taşımaktadır.

GHAZALI AND IMMANUEL KANT

M.Amin ABDULLAH
Çev.: Cemal AYDIN
312 s., I. hamur
İngilizce,
ahlâk felsefesi açısından
Gazali ile Kant'ın karşılaştırılması.

Der Islam

Geschichte Religion Kultur

Prof. M. Hamidullah

THE IDEA OF UNIVERSITY OF ETHICAL NORMS IN GHAZALI & KANT

M. Amin ABDULLAH

Mehmet Erdoğan

Hüseyin Cahit Yalçın Kimdir?

Hüseyin Cahit Yalçın 1874'te doğdu. Ölümü: 18 Ekim 1957. Mülkiye'yi bitirdi. Vefa ve Mercan idadilerinde (lise) müdürlük yaptı. Meşrutiyet'in ilânında (1908) *Tanin* gazetesini çıkardı. İstanbul mebusu oldu. Mütareke devrinde İngilizler tarafından Malta adasına sürüldü (1919). Dönünce *Tanin* gazetesini tekrar çıkardı. (1922-25). Siyasî sebeplerden bir-büçuk yıl Çorum'da sürgün kaldı (1925-26). İstanbul ve Kars milletvekili oldu (1930-50). Ölünceye kadar *Ulus* gazetesinde başyazarlık yaptı (1948-57). Hüseyin Cahit, 1896-1901 yıllarında Servetifünun roman ve hikâyecilerinden biri olarak ün kazandı, 1908'den sonra siyasî yazarlığa geçti. Cumhuriyet devrinde ise özellikle bu son cephesiyle tanındı.

Hüseyin Cahit Yalçın ve Bir Hatıra

Bir Görüşmenin İç Yüzü

Aşağıdaki yazı 1957 sonbaharında kaleme alınmış. O zaman genç bir tarihçi olan Dr. Ercüment Kuran, Hüseyin Cahit Yalçın ile görüşmeye gider. Görüşmenin sebebi ilginçtir. Yazıya aksetmeyen bu hususu Hocadan bugün dinliyoruz.

Amerikan yayın şirketi *Life* ve *Time* Rusya'da 1917 Bolşevik ihtilâlinin çıkışıyla ilgili bir araştırma hazırlamış. Lenin'in, Çarlık ordusunu bozguna uğratmak amacıyla kapalı bir vagon içinde İsviçre'den alınıp Almanya'dan geçirilerek Rusya'ya götürülmesinde Alman Genel Kurmayının parmağı olduğu bu araştırma ile ortaya konulmuş. Böyle bir tertip, o sıralar Almanya'nın müttefiki olan İttihat ve Terakki Hükûmetinin bilgisi altında *Parvus* takma adıyla tanınmış Odesalı Yahudi ve marksist *Alexandre Helphand* ile Alman Büyükelçiliği sekreteri Dr. Zimmer tarafından gerçekleştirildiği bazı belgelerden öğrenilmişti. Dr. Kuran, *Parvus*'un, *Hüseyin Cahit Yalçın*'ın başyazarlığını yaptığı *Tanin* gazetesi ve Muallimler Birliğinin yayın organı olan *Bilgi* dergisi ile daha başka yerlerde yayımlanan batı emperyalizmi ve kooperatifçilik hakkındaki yazılarını bulmuş ve bunları Amerikalılara göndermişti. Bu sebeple Dr. Kuran, *Parvus*'un çalışmaları konusunda araştırma yapmak üzere Amerikalıların görevlendirilmişti. Bu amaçla, *Hüseyin Cahit Yalçın* ve diğer bazı kişilerle *Parvus*'u tanıdıkları için görüşmeler yapmıştı. Aşağıdaki yazı böyle bir görüşmenin sonucunda kaleme alınmış, fakat bugüne kadar hiçbir yerde yayımlanmamıştır. *Hüseyin Cahit Yalçın*'la ilgili yapılmış belki de son görüşmelerden biri budur. Bu amaçla Hocanın yazısı tarihi bir değer taşımaktadır.

İlk defa burada yayımlanan bu yazı vesilesiyle, yakın tarihimizin önemli şahsiyetlerinden biri *Hüseyin Cahit Yalçın*'a ölümünün 41. yılında Allah'tan rahmet, Ercüment Kuran Hocamıza sağlık ve uzun ömür dileriz.

Hüseyin Cahit Yalçın ile Son Bir Görüşme

Dr. Ercüment Kuran

Bundan bir ay evvelidi. Üstad Hüseyin Cahit Yalçın ile görüşmek üzere Şişli'deki evinin zilini çalıyordum. Biraz sonra da üstadın karşısındaydım.

Üstad, gazetelerde resmini gördüğüm Hüseyin Cahit'ten çok farklı, çok genç. Beni çalışma odasına alıyor, kendi yanındaki koltuğa oturmam için ısrar ediyor. Gür kaşların altında gözleri, yarı karanlık odada ateş gibi parlıyor. Bu gözlerde mücadele içinde geçmiş bir hayatın akislerini görüyorum.

Üstad adımı soruyor. Soyadımı duyunca gülererek "*memleketi kurun bakalım*" diyor. Mesleğimi öğrenince de alâkalandığını hissediyorum.

Fransız inkılâbını gençlere okutup okutmadığımızı öğrenmek istiyor. Müspet cevabım karşısında memnuniyetini belirtip, "*Bizim zamanımızda okunmazdı*" diyor. Hocalık mesleğine olan sevgisini açıkladıktan sonra, Mercan idadisindeki öğretmenlik yıllarını hasretle anıyor. Ben de, bu vesileyle, babamın kendi talebesi olduğunu söylüyorum. Pek çok talebe yetiştirdiğini bildiriyor ve bir hatırasını anlatıyor. Üstad mebusken Londra'da bir konferansa katılmış. Bir ara, Arap devletleri başvekillerinden biri eğilip üstadın elini öpmüş ve eski talebelerinden olduğunu temiz bir Türkçe ile söylemiş.

Bu sırada üstadın pek muhterem kızı kahve getiriyor. Kahveyi yudumlarken ziyaretimin sebebini açıklıyorum. Kendi yaşadığı devre ait olan bir tarih meselesini hatırlamakta güçlük çekmiyorum. İsim ve tarih zikrederek meseleyi izah ediyorum. Üstadın hafıza kuvvetine hayran kalmamak mümkün değil! Bana İttihat ve Terakki şeflerinden bahsediyor. Onların idealizmini tebci ediyorum. Ayağa kalkıyoruz. Duvarlarda Talât ve Cemâl Paşaların, Bahaeddin Şakir ve Canbolat Beylerin imzalı resimlerini göstererek: "*Hepsi şehit oldu, bir ben kaldım*" diyor. Hayatta tek gayesinin memlekette hürriyetin yerleştiğini görmek olduğunu bildiriyor.

Gençlerin kendisini sık sık aramadığına serzenişte bulunuyor. Ziyaretimden pek memnun kaldığını sözlerine ilâve ediyor.

Üstadı fazla rahatsız etmemek için kendisine teşekkür edip, müsaadesini rica ediyorum. Bırakmıyor, işim yoksa biraz daha kalmamı istiyor. Yine fikir bahsine döntüyoruz. Müttefekkirlere kimleri sevdiğimi soruyor: Albert Schweitzer ve Bertrand Russell'i beğendiğimi söylüyorum. Üstad günümüzün fikir adamlarını pek iyi tanımadığını, gençliğinde Taine'in bütün eserlerini okuduğunu açıklıyor. Yine Üstad, 1910'lu yılların sosyalist fikir adamı Jaurès'ten sonraki cereyanları anlamadığını, günümüzde revaçta olan Jean-Paul Sartre'in egzistansiyalizmine bir mana veremediğini söylüyor. Rahmetli Adnan Adıvar'dan söz açıyorum. Üstad Meşrutiyeti müteakip çıkardıkları "*Tanin*" gazetesinin ilk sayılarını Dr. Adnan'ın Babiâli Caddesinde bağırarak sattığını haber veriyor. Meşrutiyet devrinde onun genç bir tabip olduğunu ve sonradan değerli bir mütefekkiri hüviyeti kazanacağını o zamanlar hiç tahmin etmediğini söylüyor. Ziya Gökalp hakkında düşüncesini araştırıyorum. Gökalp'in fikirlerinden ziyade dürüst karakterini takdir ettiğini bildiriyor.

Aynılarken üstadı daha uzun yıllar yaşamasını diliyorum. Fakat heyhat! Bir ay sonra onun ölüm haberini almak mukaddermiş. Acım sonsuz oldu. Tek tesellim ise, onun naşı etrafında üniversite gençliğinin nöbet beklediğini görmektir. Eminim ki, üstadın pak ruhu bundan şad olmuştur!

Resim: Miyase ARSLAN

İLMİHAL
II
İSLÂM
ve
TOPLUM

İLMİHAL
I
İMAN
ve
İBADETLER

İLMİHAL
I
İMAN
ve
İBADETLER

İSAM
PUBLICATIONS
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

İSAM
PUBLICATIONS
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

İSAM
PUBLICATIONS
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

2 cilt
6.000.000 lira

[illegible]

Ümit, güvenlik yolunun başıdır.

Yolda yürümesen de daima yolun başını gözet :

"Doğru olmıyan şeyler yaptım" deme, doğruluğu tut.

O zaman, hiçbir eğrilik kalmaz.

Doğruluk Musa'nın asâsı gibidir; eğrilik ise,

sihirbazların sihrine benzer. Doğruluk ortaya çıkınca,

onların hepsini yutar. Eğer bir kötülük etmişsen

kendi kendine etmişsindir. Senin kötülüğün başkasına
nasıl dokunur?

MEVLÂNA